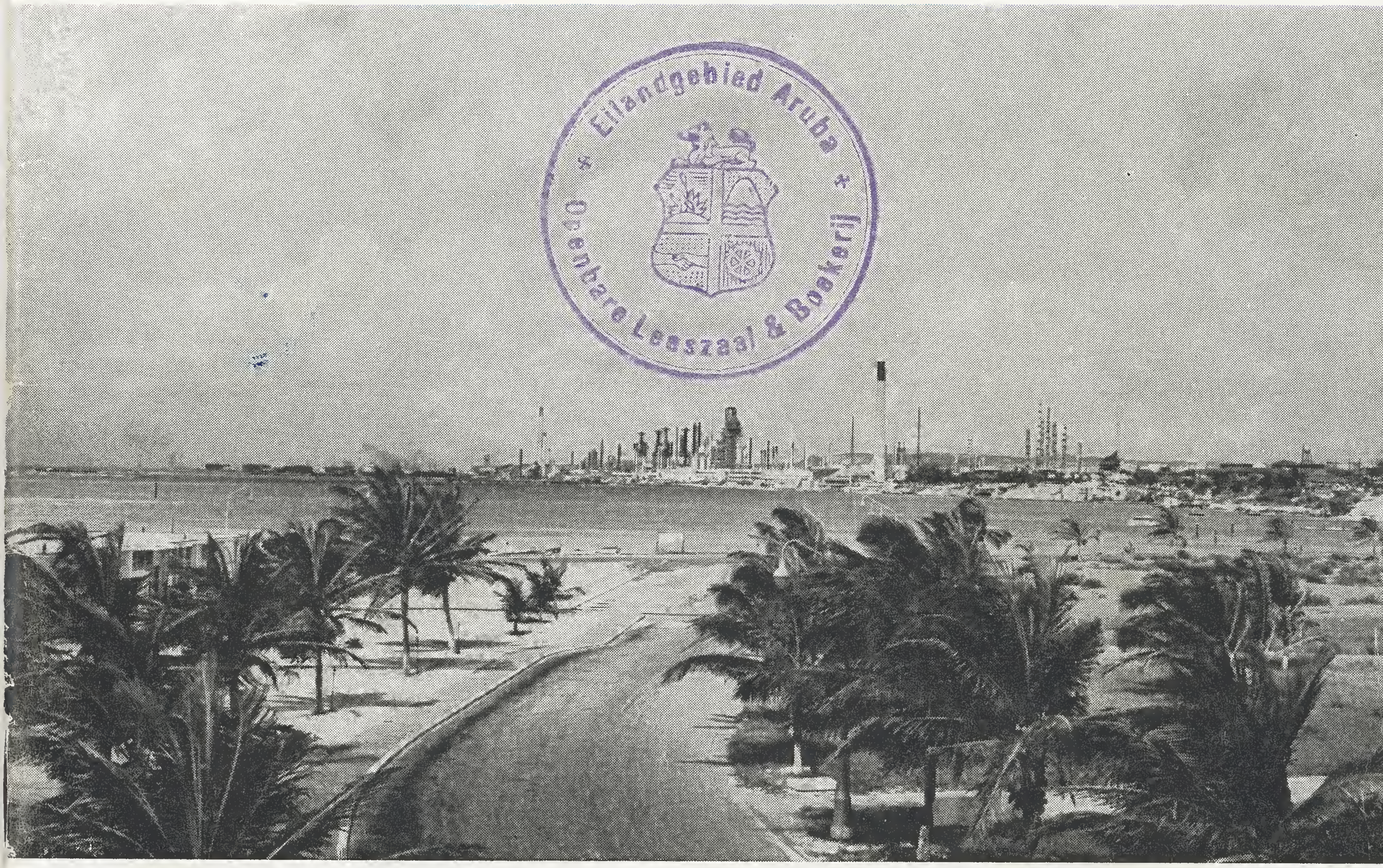
1967. NA48

schakels

Eilandgebied Aruba
Openbare Leeszaal & Boekerij

de economische ontwikkeling van de nederlandse antillen

uitgave van het kabinet van de vice-minister president - plein 1 - 's-gravenhage

Foto omslag: Olieraffinaderij van de Lago Oil and Transport Company op Aruba.

import en export

Eilandgebied Aruba + Openbare Leeszaal & Boekerij +

Wanneer men zich over de im- en export van de Nederlandse Antillen een beeld wil vormen, dan moet men zich voor alles de kleinheid van het land en de verspreide ligging daarvan over een groot zeegebied voor ogen houden. De zes eilanden hebben samen slechts een oppervlakte van 1000 km^2 en de twee groepen van drie eilanden liggen ongeveer 900 km van elkander verwijderd. Al die eilanden hebben hun eigen im- en exportproblemen, zodat het totale beeld wat gecompliceerd is.

Daarbij valt het feit te constateren, dat de hoofdmiddelen van bestaan in de Nederlandse Antillen anders liggen dan in Nederland. Door de grotendeels rotsachtige bodem en de geringe regenval levert de landbouw een minimum aan produkten op. De opbrengst is slechts een miniem percentage van wat aan dergelijke produkten jaarlijks moet worden ingevoerd. Met uitzondering van de teelt van geiten is de veeteelt ook zeer gering, hetgeen zich weer laat verklaren uit het gebrek aan voldoende plantaardige voedingsmiddelen. Voor de voeding van de rond 200.000 Antillianen is het land derhalve vrijwel geheel op importen aangewezen.

Daarbij komt nog, dat het land grondstoffenarm is. De natuurlijke grondstoffen betreffen voornamelijk slechts fosfaat, kalkgesteente, zeezout en puimsteen. Dit heeft tot gevolg, dat niet alleen de voedingsmiddelen, maar ook de grondstoffen en de materialen voor de industrie moeten worden ingevoerd. Ondanks het kleine gebied en de geringe bevolking is de totale invoer toch verhoudingsgewijs zeer omvangrijk en daarmede is ook verklaard, dat zovele exporthuizen handelsrelaties met de Nederlandse Antillen hebben aangeknoopt. Het land ziet zichzelf daarom ook mede als een vooruitgeschoven handelspost van de daarheen exporterende landen op de drempel van Zuid-Amerika.

Tegen soms scherp concurrerende prijzen ziet men in de Antilliaanse supermarkten een veel grotere verscheidenheid van produkten uitgestald dan men zou verwachten. De Amerikaanse en Nederlandse produkten geven daarbij wel de toon aan, maar men ziet evengoed produkten uit vreemde en verre landen, zoals Nieuw-Zeeland, Australië, Japan, Argentinië en andere.

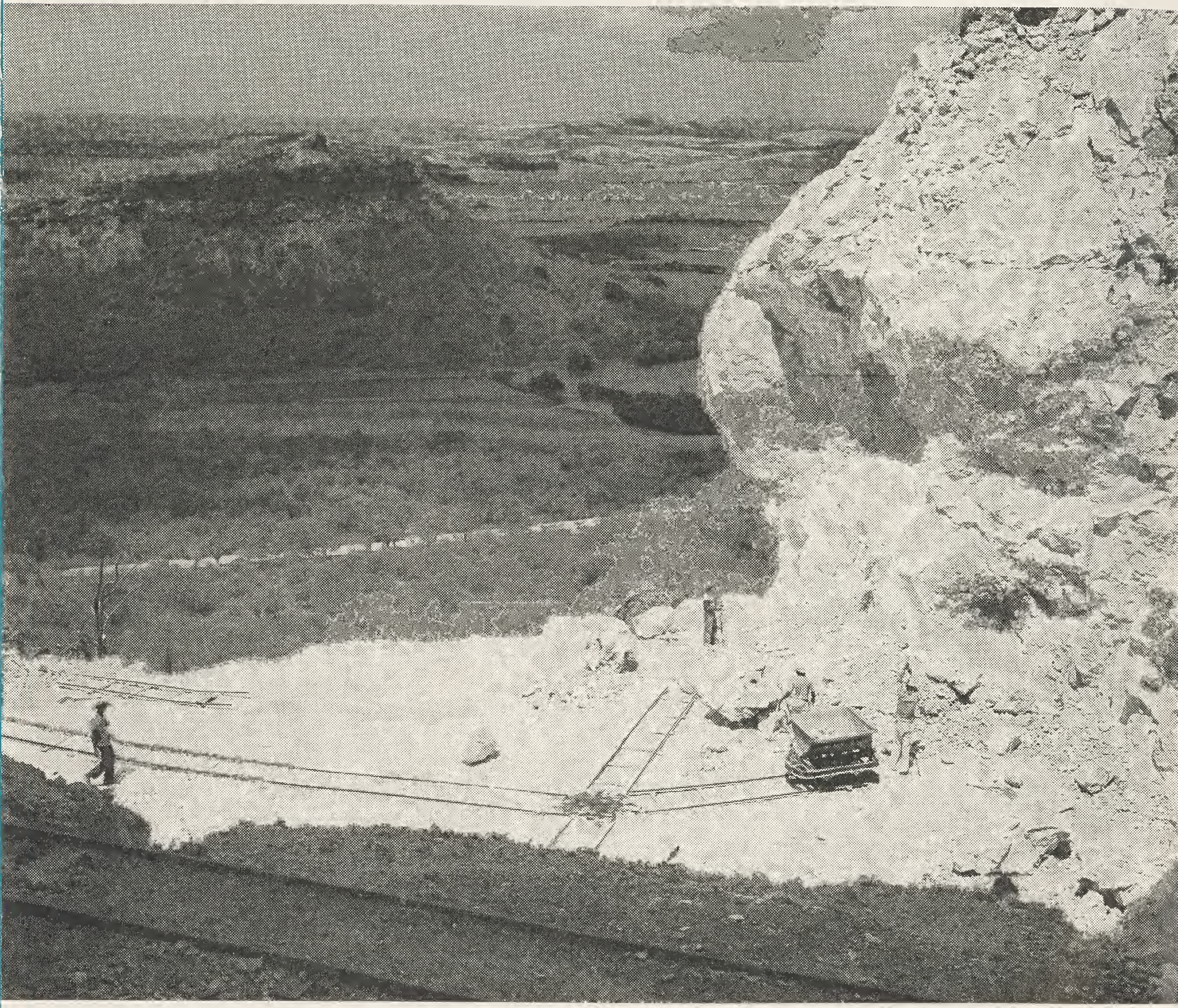
import

Hoewel men nu zou kunnen verwachten, dat Nederland van de export naar de Nederlandse Antillen het leeuwendeel verzorgt, is dat toch niet het geval. Verreweg op de eerste plaats komen de Verenigde Staten en in belangrijkheid daarna volgen Nederland, Groot-Brittannië, West-Duitsland en Japan. In percentages uitgedrukt leveren de Verenigde Staten 54, Nederland 16, Engeland 11 en West-Duitsland en Japan respectievelijk 3 en 2 procent. Het percentageverschil tussen de Verenigde Staten en Nederland is zeer opvallend. De volledig gestandaardiseerde produktie van Amerikaanse merkartikelen, de intensieve handelsrelaties tussen de Amerikaanse industrie en het Amerikaanse bedrijfsleven in Midden- en Zuid-Amerika en de traditionele betekenis van het westelijk halfrond voor de Amerikaanse export zijn hiervan belangrijke oorzaken. De goede naam en kwaliteit en een concurrerende prijs spelen bij elke afzet een belangrijke rol en veel-

De Ruyterkade in Willemstad waar Venezolaanse scheepjes liggen, die groente en fruit brengen. (foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

Fosfaatwinning op Curaçao. (foto: R. H. D. Debrot)

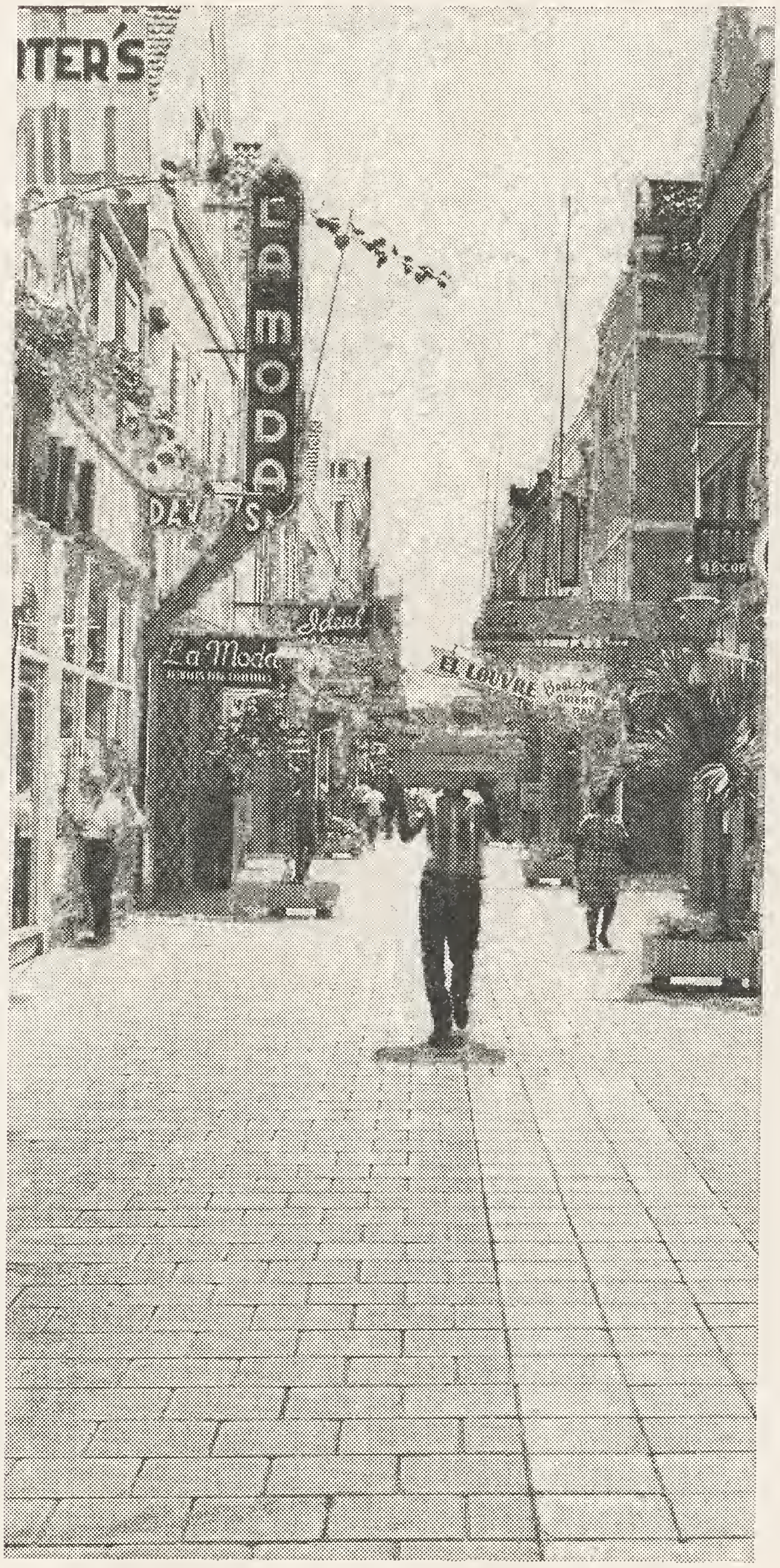

Markt aan de Handelskade in Willemstad. De zeilen van de Venezolaanse scheepjes dienen tevens als zonwering. (foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

al daarom wordt aan Amerikaanse merkartikelen op het terrein van voedingsmiddelen, alkoholvrije dranken, vruchten, kleding, schoenwerk, elektrische en elektronische apparaten de voorkeur gegeven.
Zou men derhalve de afzet van het Nederlandse produkt ter hand willen nemen of vergroten, dan dient in de meeste gevallen een gedegen marktonderzoek naar de koopgewoonten en de smaak van het Antilliaanse publiek vooraf te gaan.
Door de enorme ontwikkeling van het toerisme gedurende de laatste jaren, waarbij nog niet eens geheel overzien kan worden welke nieuwe hoogtepunten in de toekomst nog bereikt zullen worden, was in de import van luxe artikelen een uitzonderlijke verfijning waar te nemen. Op het terrein van optische instrumenten, kristal en juwelen huisvesten de Antillen een aantal speciaalzaken van naam. Men heeft wel eens gehoord van Tiffany in New York al was het alleen maar door de film 'Breakfast at Tiffany's.' Welnu, op Curaçao bevindt zich een dergelijke juweliersfirma, gehuisvest in een drie verdiepingen tellend luchtgekoeld gebouw. De toeristen krijgen daar wel geen ontbijt, maar op toeristendagen worden daar toch wel whisky-sodas geserveerd. Ook de import van luxe artikelen vormt een niet onbelangrijk gedeelte van de totale import van het land, van belang, omdat de wederverkoop daarvan aan buitenlanders gepaard gaat met deviezenopbrengsten.
Bij de import van goederen speelt de centrale haven van Curaçao, de Annabaai en het Schottegat, de grootste rol. Veel goederen worden van daaruit verder getransporteerd naar de overige

De Herenstraat in Willemstad. (foto: RVDA)

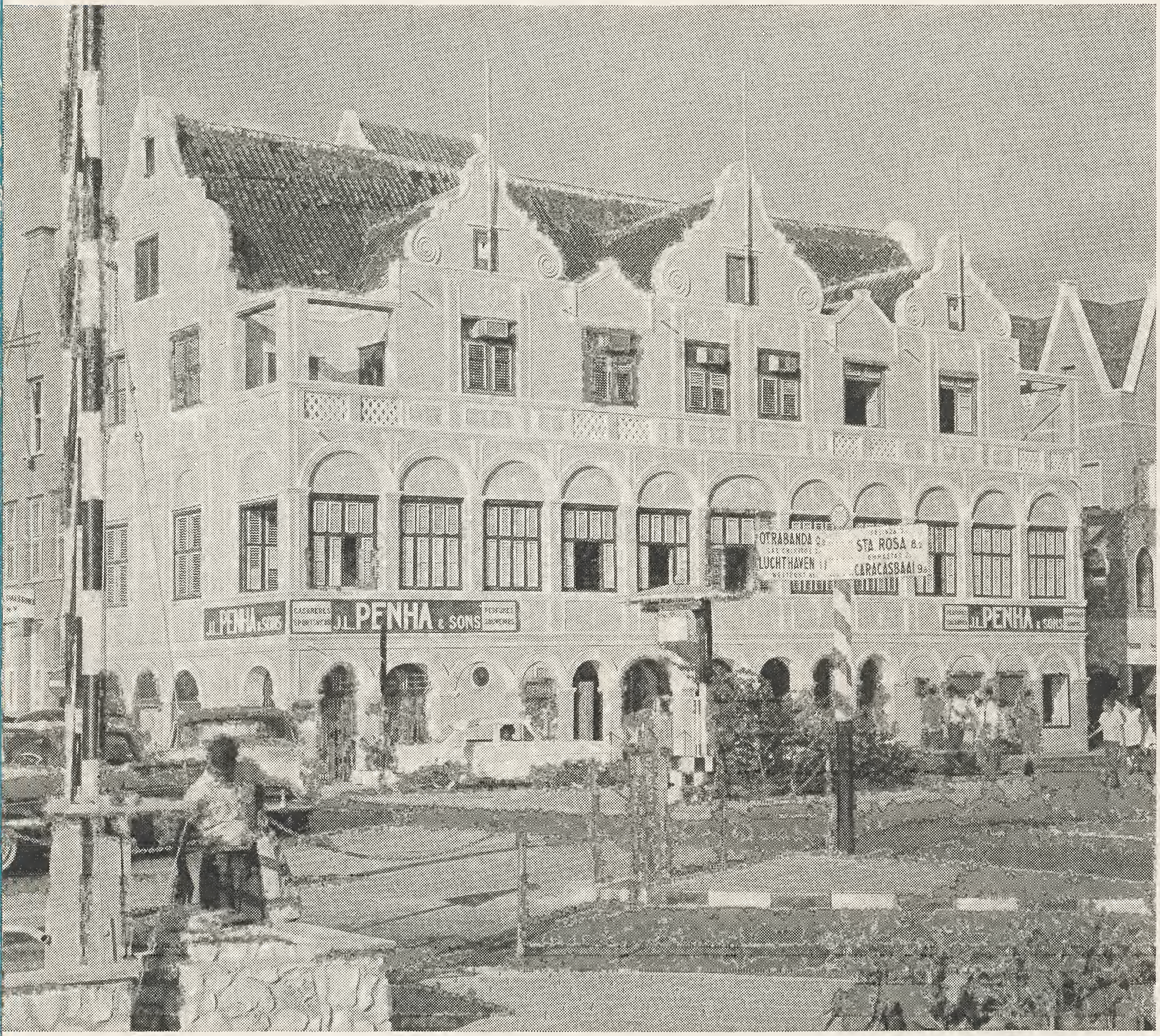

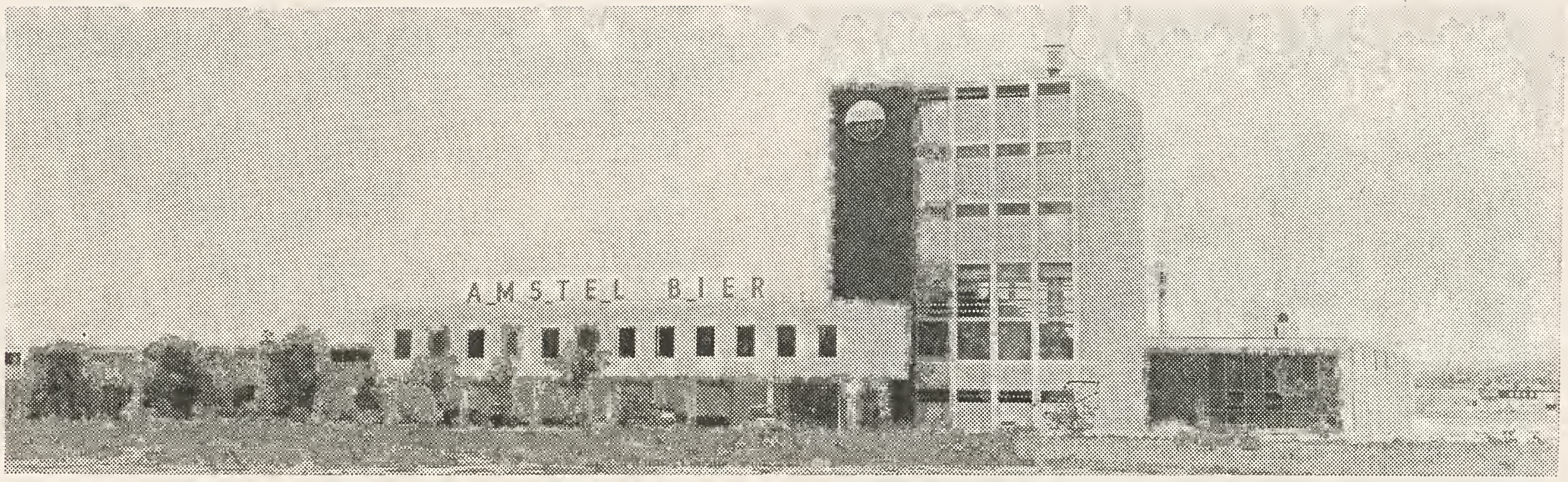
Links: Winkelstraat in Willemstad.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Onder: Fraaie gevels van winkelpanden in Willemstad. Links de toegang tot de Emmabrug die de twee stadsdelen van Willemstad Punda en Otrabanda met elkaar verbindt. (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

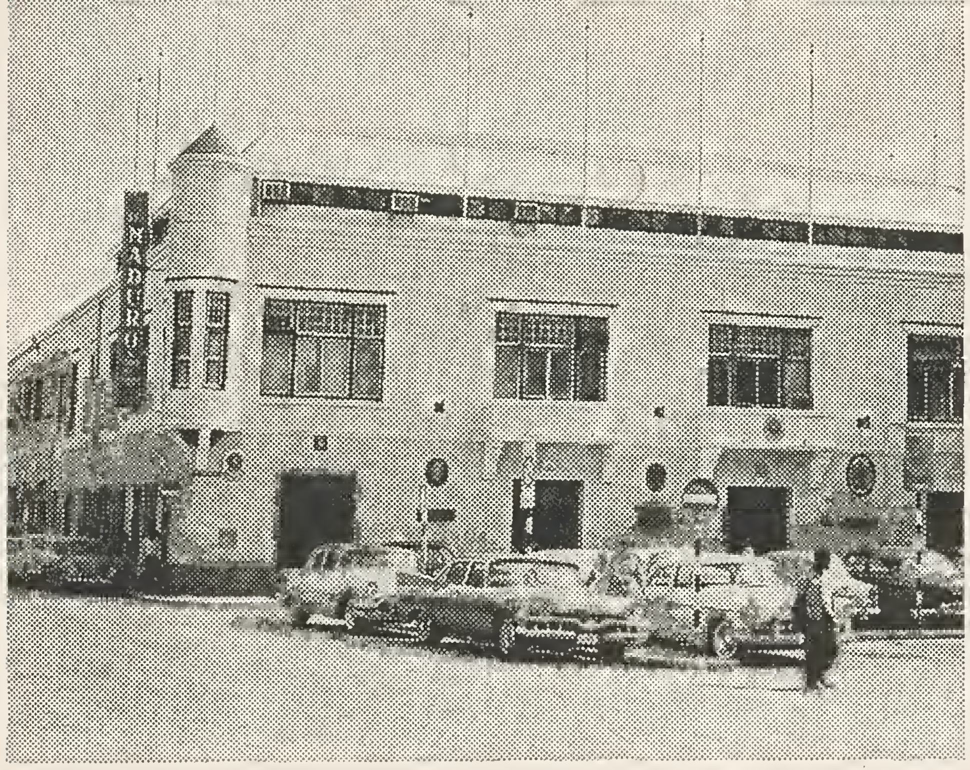
Rechts: Amstelbierbrouwerij in Willemstad.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Rechtsonder: N.V. Overzeese Gas- en Elektriciteits Mij (OGEM) aan het Brionplein in Willemstad.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

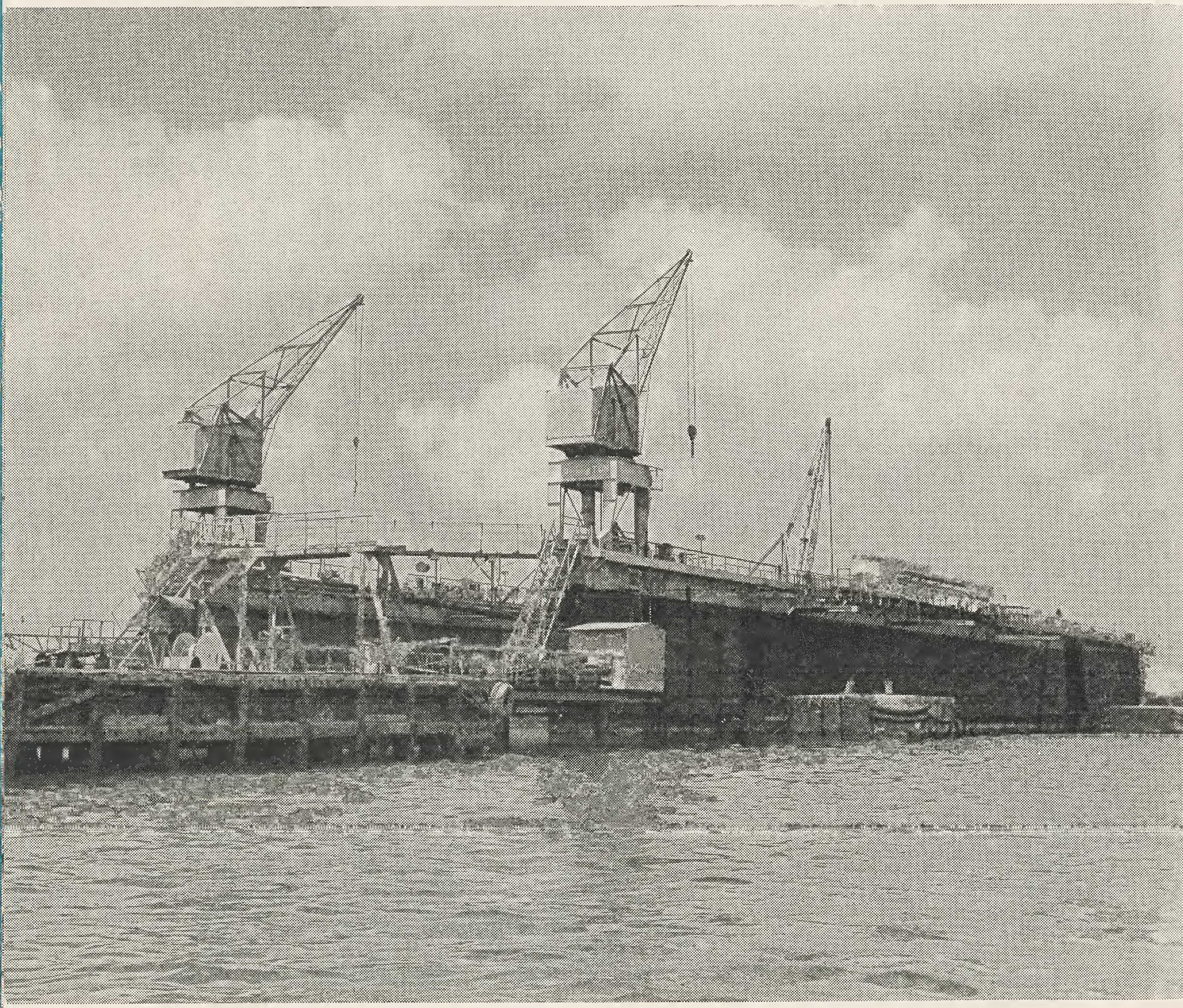

AMSTEL BIER

N.V. OVERZ. GAS
en ELECTR. MIJ.
BAR MOROCO

Kantoorgebouw van Maduro & Sons N.V. in Willemstad.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Drijvend dok in het Schottegat op Curaçao.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

eilanden, ofschoon gedurende de laatste jaren ook Aruba een zekere functie als overslaghaven vervult.

olie

Wanneer nu de situatie in een land zo is, dat het merendeel der kapitaal- en verbruiksgoederen moet worden ingevoerd, dan dient daar uiteraard iets tegenover te staan om de betalingsbalans in evenwicht te houden. De vestiging van de olie-industrie op de eilanden Curaçao en Aruba bracht de vroeger zo wankele betalingspositie van het land in evenwicht. De inkomsten uit deze industrie, bestaande uit belastingen en dienstverleningen, werden in harde valuta voldaan. Ook voor de uitbetalingen van lonen in Antilliaans geld, moesten de buitenlandse oliemaatschappijen harde valuta fourneren. Deze voortdurende stroom van deviezen was gedurende 30 jaren voldoende om de importen te dekken. Door de automatisering van de olie-industrie met de daarmede gepaard gaande afvloeiing van personeel, werd deze deviezenstroom minder en minder. Men heeft hieraan gedokterd door belastingherziening en bezuiniging op het landsbudget, maar dat was toch onvoldoende om de importen geheel te kunnen dekken. Het motto werd industrialisatie en ontwikkeling van het toerisme. Het nog steeds voortdurende evenwicht in de betalingsbalans is thans niet meer alleen te wijten aan de oliemaatschappijen, maar in steeds sterker mate aan de nieuwe industrieën en de opmerkelijke ontwikkeling van het toerisme. Voegt men daarbij dan nog de voortdurende kapitaalbeweging van Nederland naar de Nederlandse Antillen in het kader van de Nederlandse hulpverlening ter ontwikkeling van de infrastructuur dan is duidelijk, waarom de Nederlandse Antillen tot dusverre in de gelukkige omstandigheid verkeren geen betalingsmoeilijkheden met hun aankopen te hebben.

industrie

Het spreekt vanzelf, dat – de olie-industrie daargelaten – ook de zich ontwikkelende industrie voor de betalingsbalans een besparend element betekent. De importvervangende industrie biedt het voordeel, dat het prijsverschil tussen de aangewende grondstoffen en het afgewerkte produkt goeddeels in het land blijft, terwijl ook de exportindustrie de betalingspositie van het land gunstig beïnvloedt. Zowel de ene als de andere vorm van industrie treft men in de Nederlandse Antillen meer en meer aan. Het Antilliaanse streven naar verbreding van de welvaartsbasis heeft reeds in zoverre vruchten afgeworpen, dat geraffineerde olieprodukten en gezuiverd fosfaat niet meer de enige exportprodukten van het land zijn. De importvervangende industrie produceert reeds verschillende artikelen w.o. bier, sigaretten, verf, blikverpakking, matrassen, batterijen en wasmiddelen en voor wat de exportindustrie betreft kunnen kunstmeststoffen en visconserven genoemd worden, waaraan – naar het zich laat aanzien – binnen afzienbare tijd nog aluminiumprodukten kunnen worden toegevoegd.
Het im- en exportpakket van de Nederlandse Antillen is derhalve voortdurend in beweging en zal, indien de industrialisatie eenmaal goed op gang komt, allengs een heel ander beeld gaan vertonen, uitgezonderd misschien de import van voedingsmiddelen.

23.3.'65

economische ontwikkeling van de benedenwindse eilanden

Wie de economische situatie van de Nederlandse Antillen bekijkt zal van meet af aan worden geconfronteerd met twee factoren, nl. een snelgroeiende beroepsbevolking met 2½ % per jaar tegenover een niet voldoende snelle uitbreiding van de werkgelegenheid. Ieder is nu langzamerhand bekend met de gebeurtenissen die tot deze toestand hebben geleid: de invoering van drastische arbeidsbesparende produktiemethoden bij de grootste twee werkgevers in de Antillen, de olieraffinaderijen op Curaçao en op Aruba. Inmiddels heeft dit proces zijn dieptepunt nog niet bereikt. Verwacht wordt dat het aantal arbeidsplaatsen bij de olieraffinage zal teruglopen van 7000 per ultimo 1965 tot 4000 per ultimo 1970.
De beroepsbevolking van de Nederlandse Antillen bedroeg per ultimo 1965 50.000 werkenden en 15.000 werkzoekenden, een werkloosheid dus van ca. 23 %. Verwacht wordt dat tegen 1970 de beroepsbevolking zal zijn gestegen van 65.000 tot 73.500. Volgens een prognose zal tegen die tijd het aantal arbeidsplaatsen met 6600 zijn gestegen, zodat er 16.900 personen naar werk zullen zoeken. In deze cijfers is dus niet verdisconteerd het aantal arbeidskrachten dat zal emigreren. Bij een handhaving van het huidige positieve emigratiebeleid, is het mogelijk dat de zo even genoemde aantallen terug kunnen worden gebracht tot een beroepsbevolking van 71.000 personen, waarvan 14.400 werkzoekenden of 20 %.
Men kan de hoofdmiddelen van bestaan dan ook terugbrengen tot drie: industrie, toerisme en de dienstverlening. Werkgelegenheid bestaat er momenteel in de volgende sectoren: olieraffinage, fosfaatwinning, chemische industrieën, toerisme, handel, overheid, visserij, veeteelt, scheepsdokken, kleinere industrieën, zoals b.v. bier-, sigaretten-, verf, blik- en emballagefabrieken en de bouwsector. Eveneens is men bekend met de voor de 210.000 inwoners van de Nederlandse Antillen remmende industrialisatiefactoren, nl. een kleine afzetmarkt en gebrek aan grondstoffen.

faciliteiten

Ten einde toch een gunstig klimaat te scheppen voor een verruiming van de economische basis werden in de Nederlandse Antillen wetten in het leven geroepen, die tot doel hadden de industrievestiging, de hotelbouw en de vestiging van beleggings- en houdstermaatschappijen te bevorderen. Met name de fiscale faciliteiten voor beleggings- en houdstermaatschappijen sorteerden meteen groot effect. Voorts werd met hulp van Nederland de infrastructurele opbouw ter hand genomen.
Goede lucht- en scheepvaarthavens, een ruime water- en elektriciteitsvoorziening en een uitgebreid wegennet beantwoorden nu aan een dringende vereiste voor de industrievestiging. Een belangrijke stap was tevens op 1 oktober 1964 de associatie van de Nederlandse Antillen met de Europese Economische Gemeenschap. Deze aansluiting heeft twee voordelen, waarvan de meest directe de financiële steun is uit het Ontwikkelingsfonds van de EEG. Daarnaast is een nieuwe markt geschapen voor het Antilliaanse produkt in de bij de EEG aangesloten landen. Een origine-regeling, waardoor het daadwerkelijk van de Nederlandse Antillen afkomstige produkt tegen de binnentarieven in de EEG landen

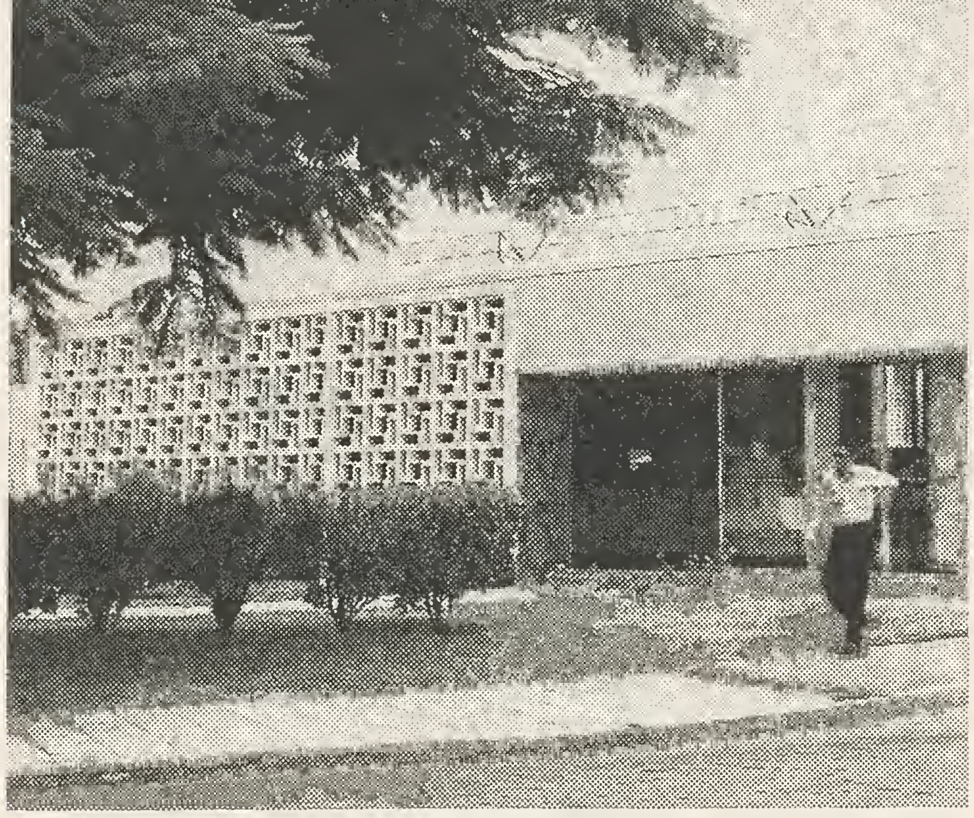

Drankwinkel in Oranjestad op Aruba.
(foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

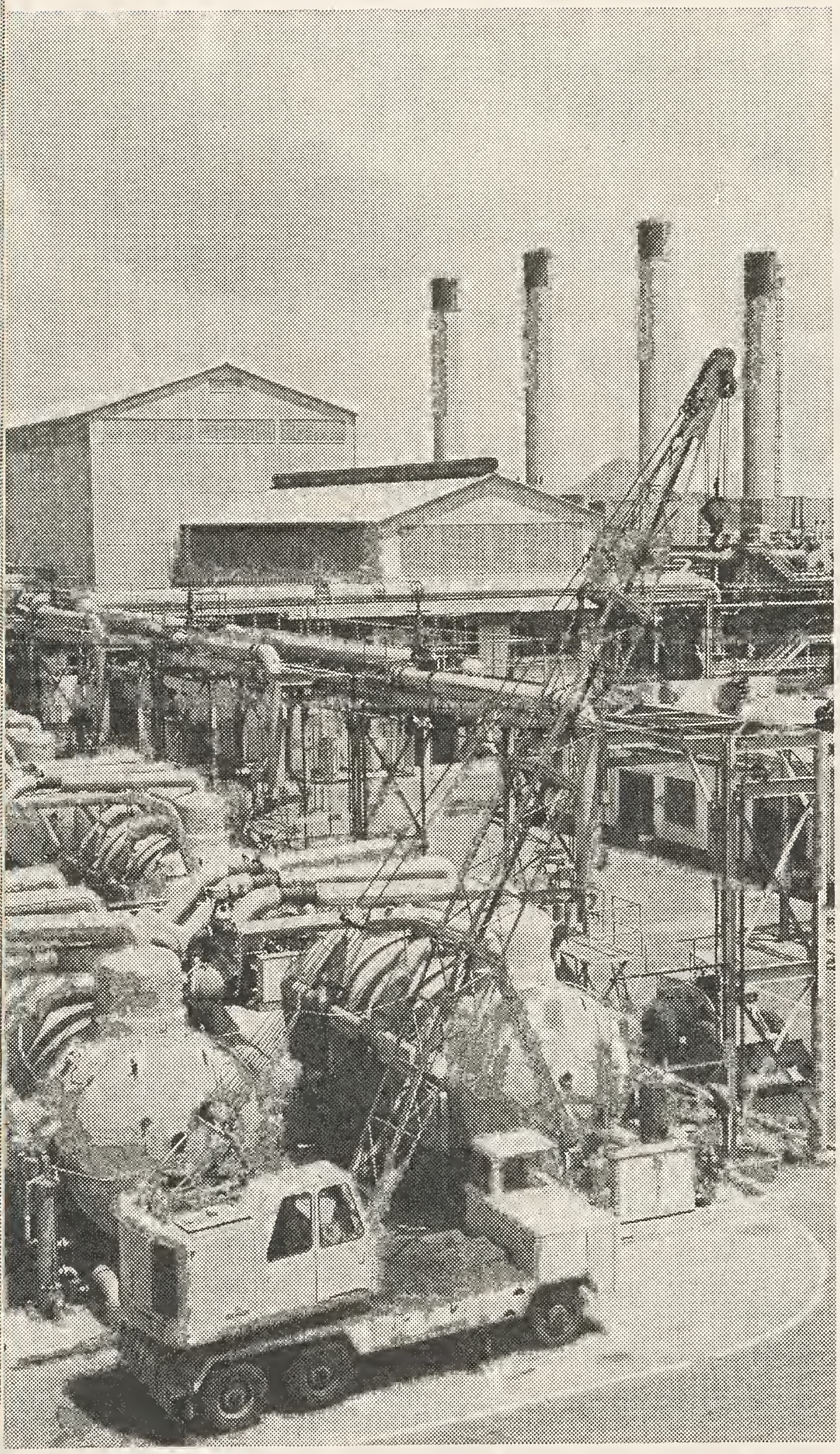
Winkelstraat in Oranjestad op Aruba.
(foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

Banco Popular Antiliano N.V. in Oranjestad op Aruba. (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Zoetwaterinstallatie van de Landswatervoorziening. op Aruba (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

kan worden ingevoerd, is momenteel in bewerking.
Na het vernemen hiervan zal men zich direct afvragen in hoeverre deze maatregelen hebben geleid tot een verruiming van de economische basis, met name dus van de werkgelegenheid. In enkele sectoren is een duidelijke verbetering zichtbaar. Het toerisme heeft b.v. een spectaculaire vooruitgang gemaakt. De Nederlandse Antillen zijn bekend geworden als recreatie-oord, met name bij het reizende Amerikaanse publiek. Ook hebben velen in Europa de laatste jaren het oog laten vallen op deze zes zonnige eilanden.

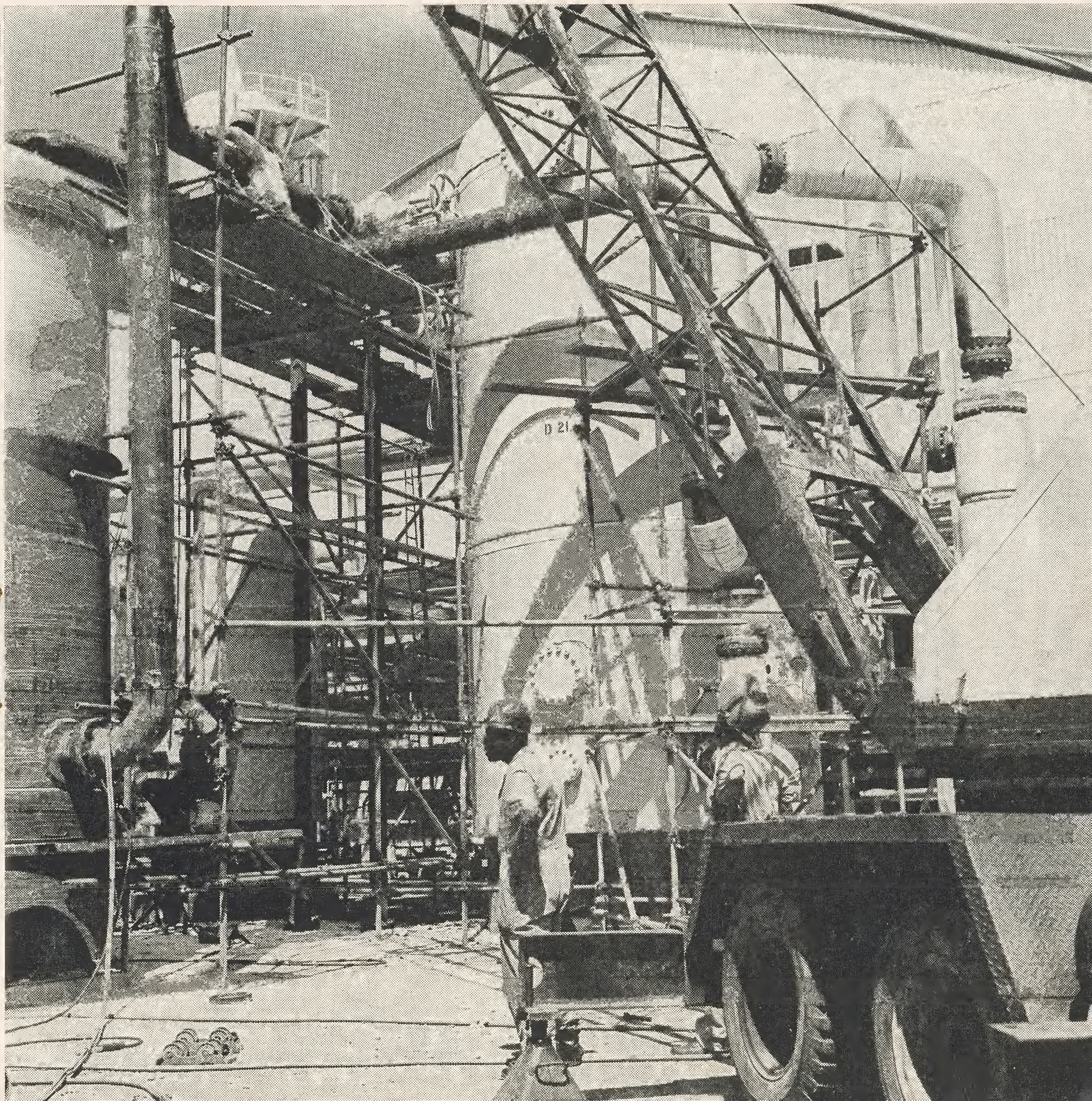
industrie

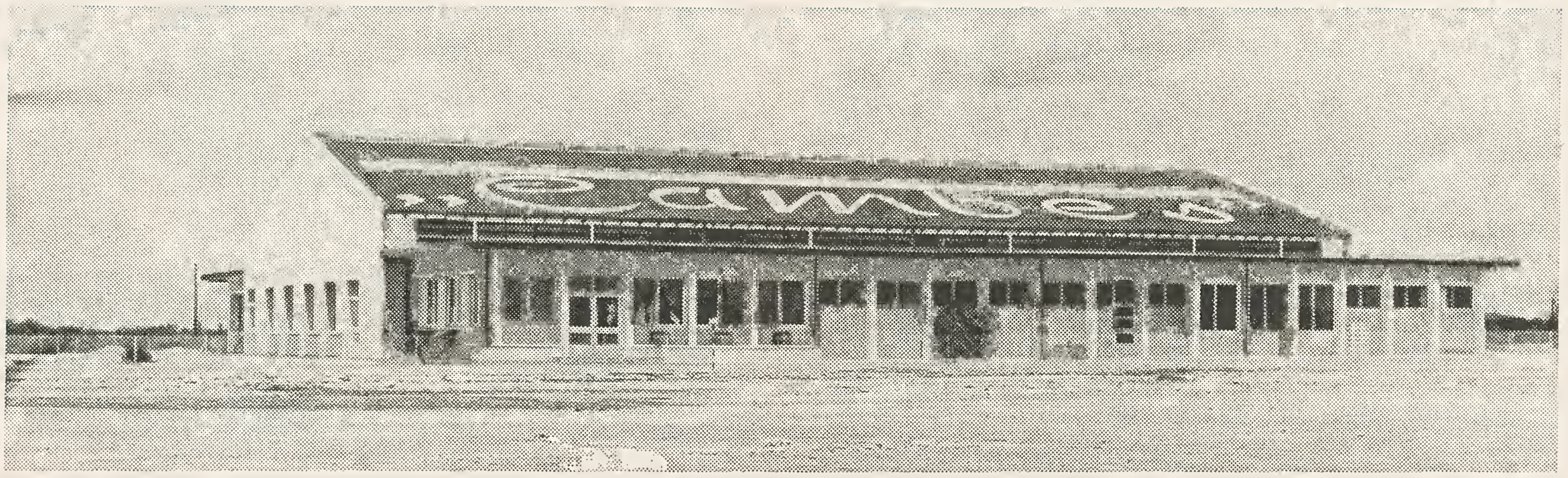
Op Aruba heeft een belangrijke vestiging van een chemische industrie plaatsgevonden, terwijl het niet onmogelijk is, dat binnenkort een Japanse plastic-industrie met een investering van $25 miljoen op dit eiland haar werkzaamheden zal beginnen. Op Bonaire is onlangs het contract getekend met een Amerikaanse zoutexploitatiemaatschappij, waardoor de oude zoutpannen tot nieuw leven zullen worden gebracht. Ook zal in de toekomst intensiever een produkt rondom de eilanden van de Nederlandse Antillen worden geëxploiteerd, nl. de vis. Voor de vangst en verwerking heeft enkele jaren geleden een Japanse visindustrie zich op Sint Maarten gevestigd, terwijl een Nederlandse combinatie plannen heeft om de visvangst op Curaçao een grotere betekenis te geven. Een grondige studie van de vismogelijkheden wordt ook voor Bonaire gemaakt. In samenwerking met een deskundige van

Bonaire Commercial Bank op Bonaire.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Apparatuur van de Barcadera Chemical Industrie.
op Aruba (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Links: Cambes textielfabriek op Bonaire.
(foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

Linksonder: Atelier van Cambes textielfabriek op Bonaire.
(foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

de Verenigde Naties wil men eveneens komen tot een reorganisatie en uitbreiding van de landbouw. Een scheepvaartschool op Curaçao, eenmaal op volle gang, zal ongeveer 600 arbeidsplaatsen kunnen scheppen.
Industrialisatie zal echter een van de belangrijke pijlers blijven voor een stevige ondergrond van de Antilliaanse economie. Het vestigingsklimaat en de ontwikkeling van het prijsniveau in de Antillen, dat belangrijk minder is gestegen dan in het buitenland, zijn gunstig. Deze factoren, gekoppeld aan een stabiele politiek en goede monetaire en sociale voorwaarden, maken een geleidelijke industriële ontwikkeling in de komende jaren niet onmogelijk.
Geraamd wordt dat de werkgelegenheid per ultimo 1970 gestegen zal zijn met 6600 arbeidsplaatsen, waarbij rekening is gehouden met een daling van 3000 arbeidsplaatsen bij de olieraffinage.

sociale rust

Van grote betekenis voor het economisch klimaat in de Nederlandse Antillen was vorige maand de instelling van een sociaal-economische raad, de S.E.R. Bij een verdere uitbouw immers van de wetgeving voor industrialisatie-bevordering, vooral daar alle aandacht geconcentreerd is op een belangrijke verruiming van de werkgelegenheid, is een handhaving van de goede samenwerking en het evenwicht tussen overheid, werkgever en werknemer een primaire vereiste. De sociale rust, waarop de ontwikkeling van de economische structuur gebaseerd is, heeft men in de Nederlandse Antillen kunnen handhaven door erkenning van de vakverenigingen en vakbonden en door vrijwel in iedere tak van bedrijf collectieve arbeidsovereenkomsten aan te gaan. Het samenspel in dit verband tussen overheid, werkgever en vakbondswezen is in dit verband verheugend groot. Karakteristiek was onlangs tijdens een forum in de Antillen de vraag van een vooraanstaande Antilliaanse vakbondsleider of het doel van de Antilliaanse vakbond niet eerder gezien moet worden in een bevordering van de sociale voorzieningen dan in loonsverhogingen. Dit is geheel in lijn met het streven van de overheid en het bedrijfsleven om het levenspeil zo stabiel mogelijk te houden en de concurrentiepositie van de Nederlandse Antillen te bevorderen.

24.5.'66

economische ontwikkeling van de bovenwindse eilanden

Het streven van de Bovenwindse eilanden van de Nederlandse Antillen is de economisch-financiële onafhankelijkheid van de Benedenwindse eilanden. Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba met hun totale bevolking van 6000 inwoners streven er naar financieel onafhankelijk te zijn van de grotere eilanden Curaçao en Aruba. Een lofwaardig streven, dat naar het zich laat aanzien, eens verwezenlijkt kan worden. De opkomst de afgelopen vier à vijf jaren van deze eens zo stille eilanden rechtvaardigt dit streven.

Zowel industrieel als toeristisch ziet men een geleidelijke groei. Aan deze groei ging infrastructureel het een en ander vooraf. Sint Maarten kreeg een vliegveld van zodanige grootte, dat er momenteel zelfs kleinere straalverkeersvliegtuigen kunnen landen. Dit half Franse half Nederlands-Antilliaanse eiland, waarvan het Julianavliegveld op het Antilliaanse gedeelte ligt, kent een enorm luchtverkeer. In 1955 landden er in totaal 672 vliegtuigen, in 1963 3752 en in 1965 al over de 6000. Ook Sint Eustatius en Saba, ieder met 1000 inwoners, hebben een vliegveld gekregen, waar met grote regelmaat vrijwel dagelijks vliegtuigen van de Windward Islands Airways landen. Vervolgens kwam de elektrifikatie aan de beurt, een noodzakelijk vereiste voor de industrievestiging. Nu ook de elektrifikatie tot stand is gekomen, is een geregelde waterlevering aan de beurt. Spoedig zal op Sint Maarten worden begonnen aan de bouw van een waterdistilleerderij. Inmiddels kwam op Sint Maarten in 1964 ook gereed een 200 meter lange diepwatersteiger, de A.C. Watheysteiger genaamd, met een korte zijde van 70 meter, waaraan grote schepen kunnen afmeren. Niet alleen het eiland Sint Maarten, maar ook de twee anderen Sint Eustatius en Saba, waren hiermee opengelegd. Eenmaal immers op Sint Maarten, kan de belangstellende per schip of per vliegtuig naar de beide andere eilanden.

Al spoedig openden zich de toeristische mogelijkheden. Per vliegtuig en per schip bezochten honderden Amerikanen de eilanden. Grote Arubaanse en Curaçaosche handelshuizen gingen zich op Sint Maarten vestigen, voornamelijk die in luxe-artikelen ten behoeve van de toeristen.

visserij

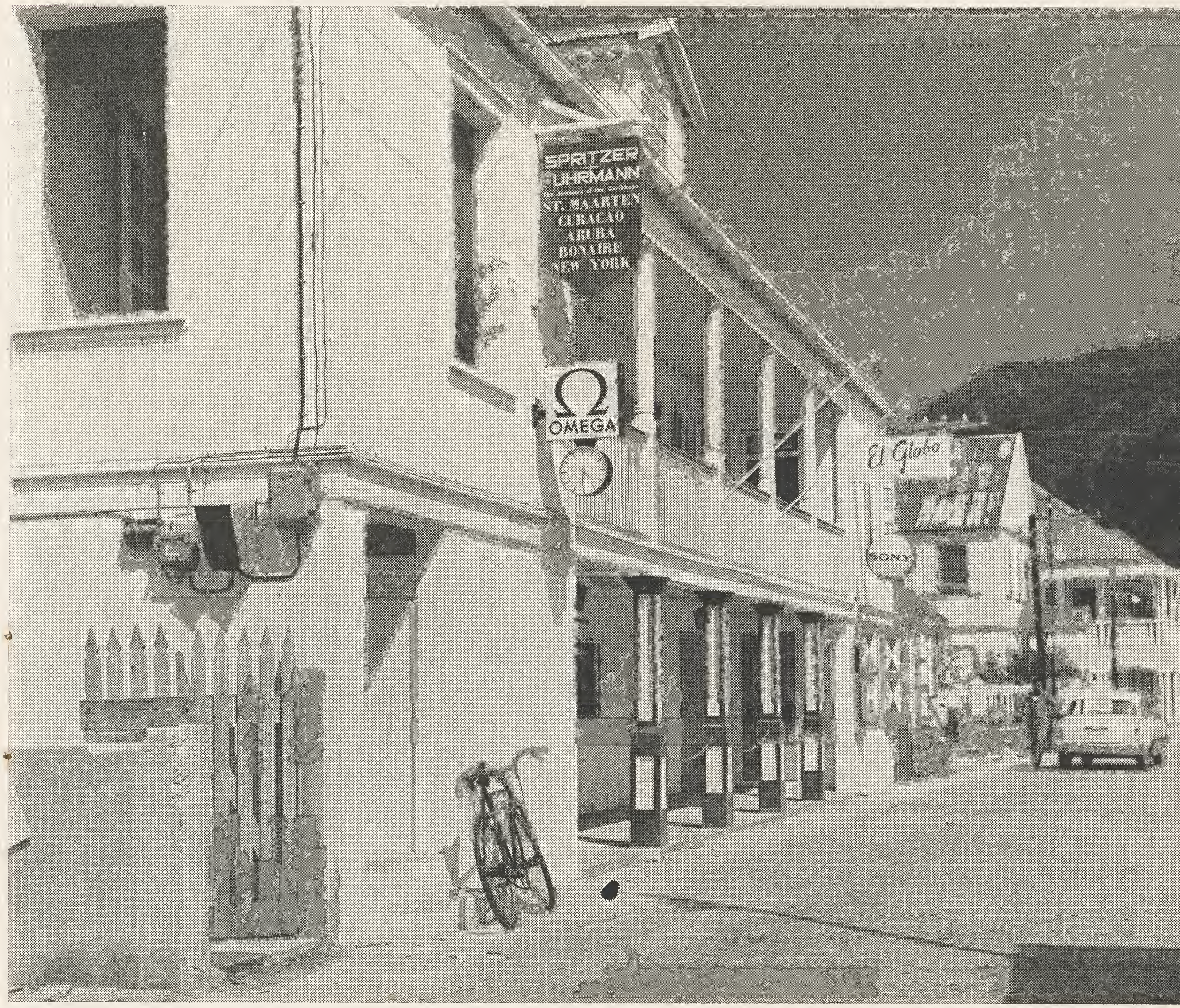
De eerste stoot tot de industrievestiging werd gegeven door het Japanse visserijbedrijf Nippon Reizo Kabushikikaisha. Bij Point Blanche op Sint Maarten hebben de Japanners hun bedrijf gevestigd, bestaande uit woonhuizen voor de staf en een grote vriesruimte, waarin de tuna wordt opgeslagen die dagelijks door de Japanse trawlers wordt binnengebracht. Met het moederschip Chikuzen Maru wordt de vis naar het nabijgelegen Puerto-Rico gebracht om te worden verwerkt. Plannen voor de vestiging van een Duitse rumfabriek zijn in een ver gevorderd stadium.

Het een en ander leidde op Sint Maarten tot de vestiging van enkele grote supermarkets, bouwbedrijven en andere grote dienstverlenende bedrijven. De hoofdstad Philipsburg ging de behoefte aan uitbreiding voelen. De twee straten Frontstreet en Backstreet bleken al spoedig de drukte niet te kunnen opvangen. Er ontstond ook behoefte aan meer ruimte voor het bouwen van winkelpanden e.d. Achter Philipsburg ligt de

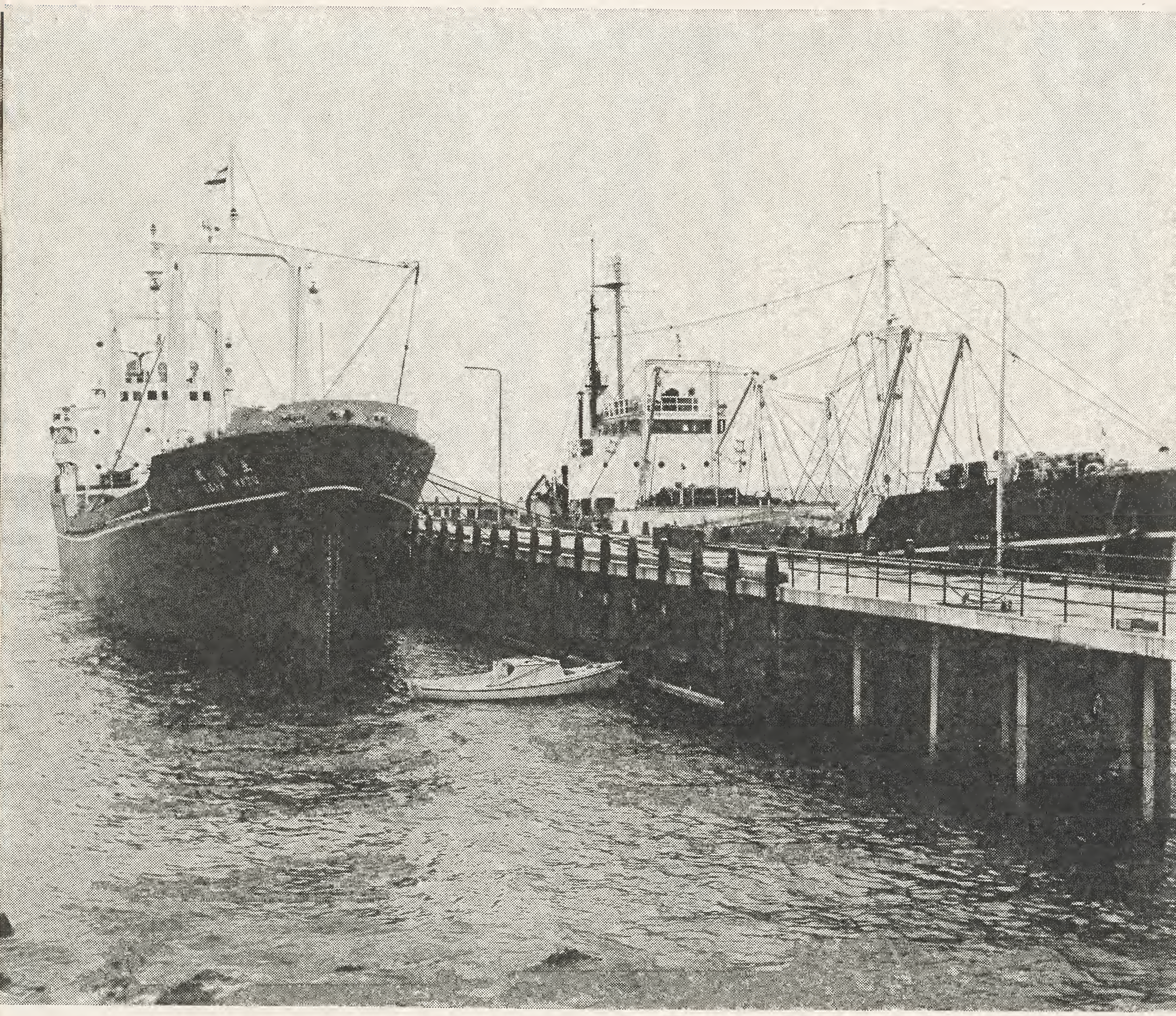
Winkel in Philipsburg op St. Maarten.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Winkelstraat in Philipsburg op St. Maarten.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Japanse vrachtboten aan de pier op St. Maarten.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

◀ Ruïnes van oude pakhuizen aan het strand van St. Eustatius. Deze pakhuizen dateren uit de bloeitijd van dit eiland, de 18e eeuw.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Great Salt Pond, het Grote Zoutmeer, dat als zoutproducent geen dienst meer doet. Begin dit jaar is het contract getekend om dit grote meer te dempen. Hierdoor zal er ruimte vrijkomen voor een derde straat en voor stadsuitbreiding.

hotels

Deze opbloei in de handelssector is te danken aan het grote aantal hotels dat momenteel op het eiland wordt gebouwd, het toenemende aantal toeristen, maar ook de toeneming van buitenlandse inwoners. Sint Maarten is nl. door de Amerikanen herontdekt, met name de Amerikanen die er grote vakantiehuizen bouwen en een paar maanden op het eiland met hun familie en kennissen komen doorbrengen. Deze luxe-bungalows zijn in de zgn. Low Lands gebouwd. Daardoor is dit rotsachtige, droge gedeelte van het eiland opengelegd. Prachtige tuinen maken de Low Lands nu tot een heerlijk vakantie-oord.
Deze opbloei vindt, zij het niet in zo'n geprononceerde mate, zijn weerslag op Sint Eustatius en Saba. Kleine vliegtuigen van de Windward Islands Airways onderhouden de verbinding tussen Sint Maarten en deze twee andere delen van de Bovenwindse Eilanden. Daarnaast kan men deze eilanden ook per zeilboot aandoen. Deze weerklank was al direct toeristisch merkbaar. Om Sint Eustatius en Saba hangt een mysterieuze sluier. Eenmaal op Sint Maarten, wil de toerist toch een tochtje maken naar de twee toppen die uit zee opsteken en die hij vanuit zijn hotelraam kan zien. Om Sint Eustatius hangt de waas van het verloren gegane rijke verleden, terwijl Saba sluimert in de geheimzinnigheid van een uitgebrande vulkaan waarop nog mensen wonen. Anderen weer willen er gaan genieten van de rust en stilte, zoals men die in deze volkomenheid bijna nergens meer ter wereld aantreft. Maar zelfs voor deze rust behoeft men hotels. En zowel op Sint Eustatius als op Saba zijn het afgelopen jaar dan ook zgn. guesthouses gebouwd, waar men als toerist kan verblijven zonder het lawaai van nachtclubs, taxi's en casino's.

puimsteen

Voor Sint Eustatius bestaan er plannen om het puimsteen vlak bij de hoofdstad Oranjestad te gaan ontginnen. Voor de afvoer van dit puimsteen zal dan een pier worden aangelegd even voorbij het historisch gedeelte van Oranjestad, waar vroeger handelshuizen en kades hebben gestaan.
Saba zal zijn economische ontwikkeling moeten vinden in een groei van het toerisme. Hoewel dit vroeger onmogelijk leek, zijn er nu zekere tekenen die deze onmogelijkheid enigszins teniet doen. Zo heeft een groot toeristenschip Saba in zijn vaarschema opgenomen. De toeristen, die van de uitgedoofde vulkaan hebben gehoord en van het Sabaanse kant, dat op het eiland wordt gemaakt, hebben de wens geuit dit eens te zien. Trouwens ook de landing op het eiland in een vissersloep maakt een bezoek aan Saba avontuurlijk.

21.6.'66

betekenis van de olie-industrie

Het feit, dat de posterijen van de Nederlandse Antillen een drietal postzegels hebben uitgegeven ter herdenking van de 50e verjaardag van de olie-industrie op Curaçao en op Aruba toont wel aan van welke grote betekenis deze industrie voor de Nederlandse Antillen is. Natuurlijk werden deze postzegels niet op een willekeurig ogenblik uitgegeven. In 1965 was het vijftig jaar geleden, dat de Koninklijke Shell Groep een begin maakte met de werkzaamheden aan de bouw van een petroleumraffinaderij op Curaçao. Men zal zich onwillekeurig afvragen waarom de Shell Groep Curaçao had uitgekozen en negen jaar later op Aruba de Lago Oil and Transport Company van de bekende Amerikaanse Standard Oil of New Yersey eveneens aan een raffinaderij begon te werken, terwijl er op deze twee eilanden nog geen druppel ruwe olie gevonden is in de bodem.

Curaçao en Aruba boden de directies van de twee grote oliemaatschappijen enkele unieke voordelen. Geografisch liggen zij op nauwelijks 388 kilometer afstand van Maracaibo, waar enorme hoeveelheden van het zwarte goud in de bodem bleek te zijn. Beide eilanden liggen bovendien zeer gunstig in het internationale scheepvaartverkeer. De havens van Curaçao en later die op Aruba, boden een prachtige ligplaats voor de olietankschepen. Curaçao had zich in die dagen al ontwikkeld tot een belangrijk kolenbunkerstation en overslaghaven. Als oliebunkerstation zou het daarom ook uitermate belangrijk kunnen worden. Van grote betekenis was daarbij de stabiliteit van het bestuur van het land. Al deze factoren leidden ertoe, dat de Shell en Standard Oil-directies besloten hun bedrijven op Curaçao en op Aruba te vestigen. De grondstof voor het bedrijf, de ruwe olie, zou uit Venezuela worden aangevoerd met speciaal daarvoor gebouwde schepen.

vitaal belang

Toen in 1940 de Tweede Wereldoorlog uitbrak, bleken deze twee olieverwerkende industrieën op de Nederlandse Antillen van vitaal belang te zijn voor de geallieerden. Zij leverden ⅓ van de olieprodukten van de geallieerden. Franse, Britse en Amerikaanse troepen losten elkaar successievelijk af om met de Nederlandse troepen deze raffinaderijen te beschermen.

Zoals dat veelal het geval is met landen of steden, waar weinig grondstoffen aanwezig zijn, kan de vestiging van een enkel bedrijf ineens de economische basis en zelfs de welvaart zodanig beïnvloeden, dat men binnen enkele jaren van een zgn. 'boom'-periode kan spreken. Dit was zeker het geval met Curaçao en Aruba. Duizenden arbeiders kwamen van heinde en verre om een werkkring te zoeken bij de 'olie'. Van de Brits West Indische eilanden, vanuit Portugal, uit China en uit talrijke andere landen trok men naar de twee eilanden in het Caribisch gebied. En industrie trekt industrie en daarmee handel. Arabieren, Polen, Fransen en Engelsen vestigden een zaak om te kunnen verkopen aan het personeel van de oliemaatschappijen. Men heeft uitgerekend, dat deze opbloei ertoe heeft geleid, dat er momenteel mensen van ruim 42 nationaliteiten op Curaçao en Aruba wonen. In beide be-

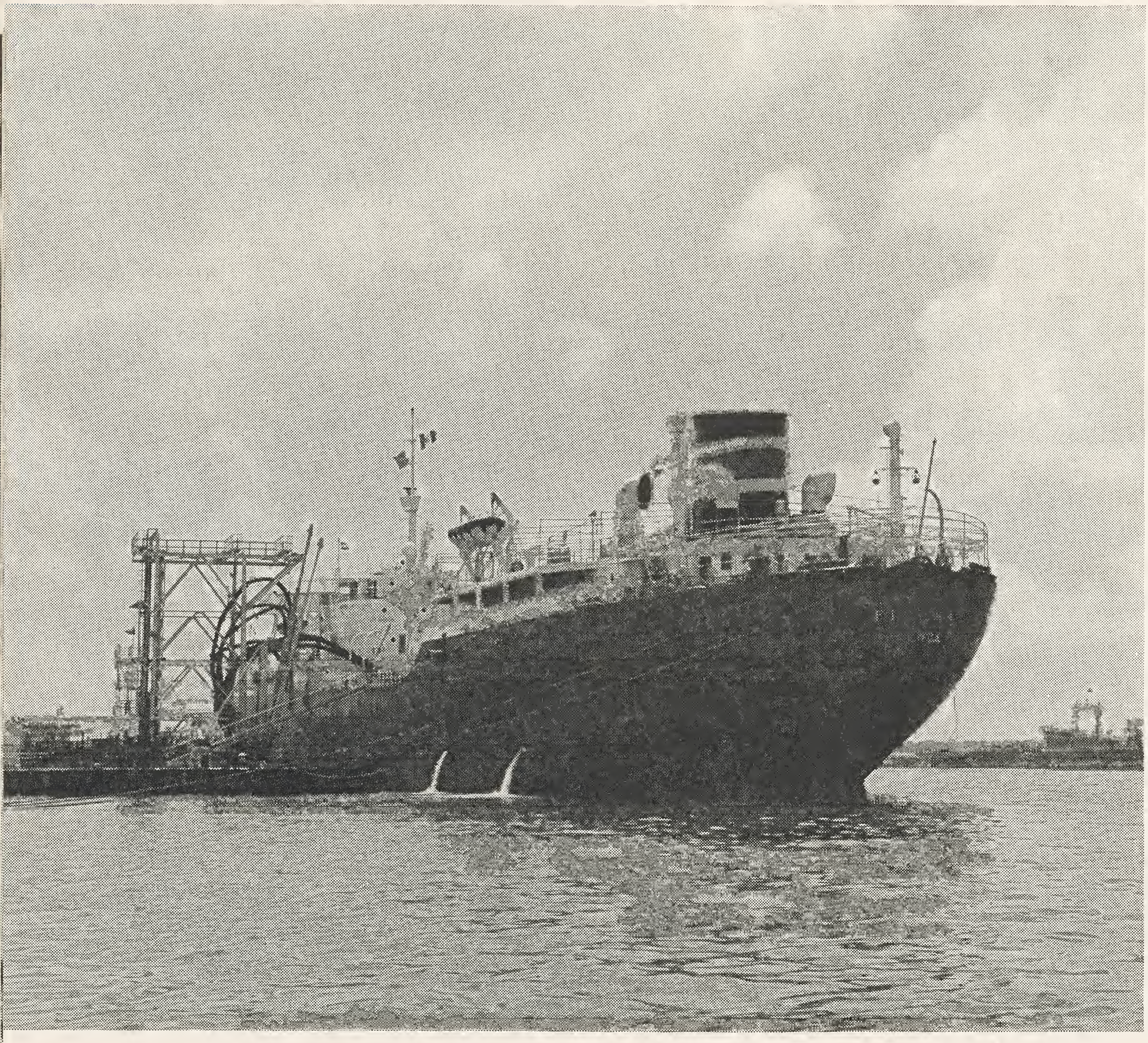
De Shell-raffinaderij op Curaçao.
(foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

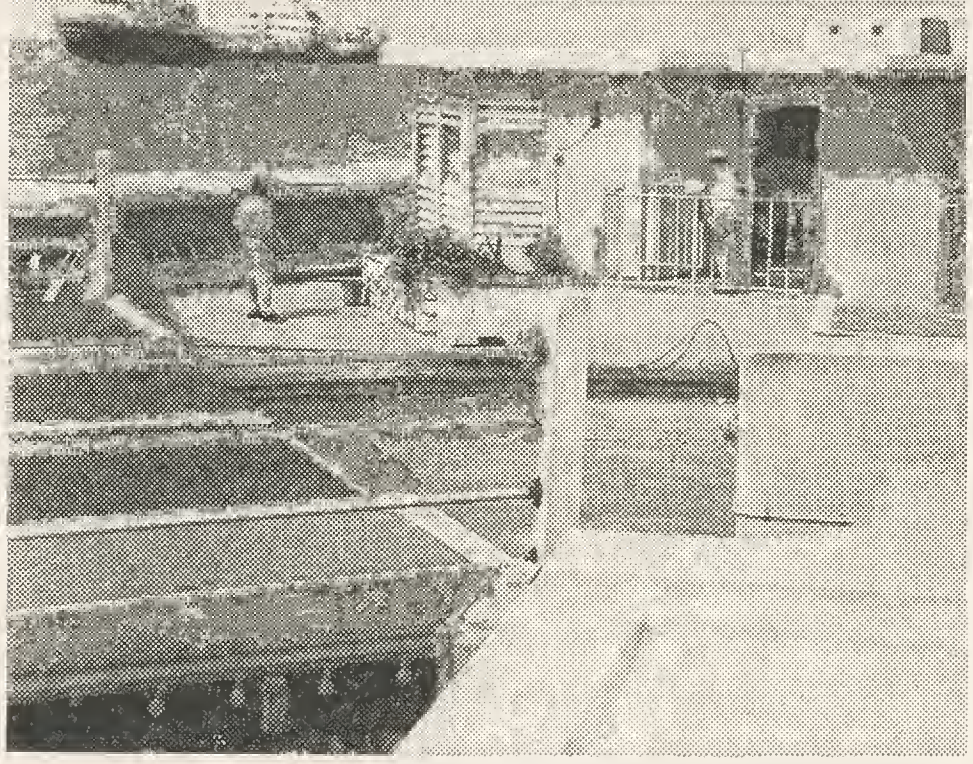

De Shell-raffinaderij op Curaçao. Rechts op de voorgrond een agave.

Een tanker in het Schottegat op Curaçao laadt olie. (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Tanker passeert de geopende Emmabrug in Willemstad.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Havengebied van Willemstad op Curaçao. Op de voorgrond de seinpost voor het scheepvaartverkeer.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

drijven werkten in 1948 ruim 20.000 man, en dat op een bevolking van 160.000 zielen.
Curaçao en Aruba hadden daarnaast ook wel andere bronnen van inkomsten, zoals het toerisme, de fosfaatontginning, uitvoer van zout, enz., maar deze vielen in het niet bij het bepalen van het nationaal inkomen. De gehele economie dreef op deze ene kurk, olieverwerking. Vooral in de jaren, dat in Europa en Azië en Afrika de oorlog woedde, nam de welvaart voor de Nederlandse Antillen toe door de hoge produktie.

welvaart

De sociaal-culturele aspecten gaven goed weer, dat men in staat was zich ruimer te bewegen, dan in de jaren omstreeks 1930. Men ging zich ruime, frisse woningen bouwen. Het aantal auto's met de nieuwste Amerikaanse merken groeide gestadig. Men ging zich bedienen van al die gemakken die een welvaartsstaat toestaat, zoals ijskasten, air-conditioning, luchtgekoelde huizen en kantoren. Maar naast deze gemakken ziet men ook het schoolbezoek toenemen, waarbij naast de lagere school ook de middelbare scholen grotere belangstelling krijgen. Sociaal wordt aandacht besteed aan kindertehuizen, buurtcentra en medische voorzieningen. Op sportgebied ontstaat een enorme opbloei.
Deze activiteiten waren allen mogelijk, omdat de twee oliemaatschappijen grote bedragen gaven om deze te stimuleren. Men behoeft maar te denken aan de poliklinieken en zwembaden die door de oliemaatschappijen aan de bevolking van de Nederlandse Antillen zijn geschonken.
Deze welwillendheid van de Shell Curaçao en de Lago Oil and Transport Company op Aruba vonden een dankbare bodem bij een bevolking, die de materiële steun nodig had om zich verder te ontwikkelen. Wat er kwam was niet nieuw, maar de verdere stoot naar een grotere ontwikkeling. Van oudsher zijn de Nederlandse Antillen in het Caribisch gebied bekend geweest om hun op Europese leest geschoeid onderwijsstelsel. Het culturele leven was al in het begin van de 19e eeuw goed georganiseerd. Buitenlandse kunstenaars en gezelschappen bezochten Curaçao. Kranten en boekwerken werden gedrukt, zelfs voor buitenlandse opdrachtgevers, terwijl met grote regelmaat literaire tijdschriften werden uitgegeven. Gebrek aan grondstoffen, aan grote industrieën en goede kapitaalsmarkt maakten een verdere ontwikkeling van dit begin niet mogelijk.

ommekeer

De betekenis van de olie-industrieën voor de Nederlandse Antillen moet dan ook, voor wat betreft het sociaal-culturele leven, gezien worden in de injectie, de nieuwe stimulans, die gegeven werd. Economisch was zij de goedbelegde boterham, voor handel en industrie, een ontplooiing van de activiteiten en voor het land een mogelijkheid tot verdere verbreding van de economische basis en het scheppen van werkgelegenheid. Wat dit laatste betreft, moet vermeld worden, dat na 1960 in de werkgelegenheid bij de olie-industrieën een ommekeer is gekomen. De scherpe concurrentiestrijd in de olieverwerkende industrieën over de gehele wereld, de moderne machines en de talrijke nieuwe olieputten die zijn aangeboord, hebben ertoe geleid, dat drastische bezuinigingen en personeelsafvloeiingen moesten worden toegepast op Curaçao en Aruba bij de Shell en de Lago, indien men nog wilde deelnemen aan deze concurrentiestrijd. Dit beleid was uiteraard ook in de nevenindustrieën voelbaar met alle gevolgen van dien.
Voor de centrale en eilandelijke overheid in de Nederlandse Antillen is de terugloop van de personeelssterkte bij de olie-industrieën en daardoor minder werkgelegenheid een extra prikkel om nieuwe industrieën aan te trekken en ander werkgelegenheid te creëren.

28.9.'65

olie-industrie op Aruba

In de twintiger jaren was het nog stil op Aruba. De ruisende passaatwind die door de cactussen floot overheerste alle geluid op het eiland. Het eiland bood een vredige, verlaten aanblik. De bevolking voorzag in haar voedselbehoeften door het kweken van wat maisplanten en door visvangst. Iedere morgen vroeg weer schuurden de vissersbootjes moeizaam over parelwit zand, en dan, zodra het water van de blauwe Caribische Zee onder de kiel van de bootjes spoelde, schoven de vaartuigen soepel het water in, de vissers sprongen erin en roeiden, zoals dat al sedert onheuglijke tijden gebeurde, met forse slagen de horizon tegemoet.
De enige industrie op het eiland vormde de ontginning van de goudmijn, een fosfaatindustrietje, het verbouwen van aloë en het vlechten van hoeden.
Op Curaçao vond in 1904 zelfs een industrie-tentoonstelling plaats van Antilliaanse produkten, welke tentoonstelling de pompeuze naam 'Eerste koloniale Industrie-tentoonstelling' droeg. De economische betekenis van deze manifestatie was gering, maar de annalen vermelden het als 'ene gezellighe ende nuttighe gebeurtenis'.
De arbeidskrachten waren erg goedkoop: voor een gulden per dag werkten de stevige Arubanen bijna twaalf uur in de goudmijn. Toen was de goudmijn nog rendabel. De wereldoorlog van '14–'18 veranderde dat: de mijn kwam stil te liggen, er was geen noemenswaardige scheepvaart meer en het werk aan de enige goudmijn in de Antillen is nooit meer hervat. Deze doet nu alleen nog dienst als toeristische attractie. Als quasi-symbool van het verleden staan de verweerde resten nog in het Arubaanse landschap, als een spookstad in zakformaat . . .
De Arubanen, die als voortreffelijke en betrouwbare arbeidskrachten golden, trokken na de eerste wereldoorlog voornamelijk naar Cuba om suikerriet te oogsten. De lonen waren er hoog en de levensstandaard van hun vrouwen en kinderen die op Aruba achterbleven ging enigszins omhoog. De muziek van Aruba herinnert nog aan deze emigratie-tijd; invloeden uit Cuba zijn duidelijk merkbaar.

overlaadhaven

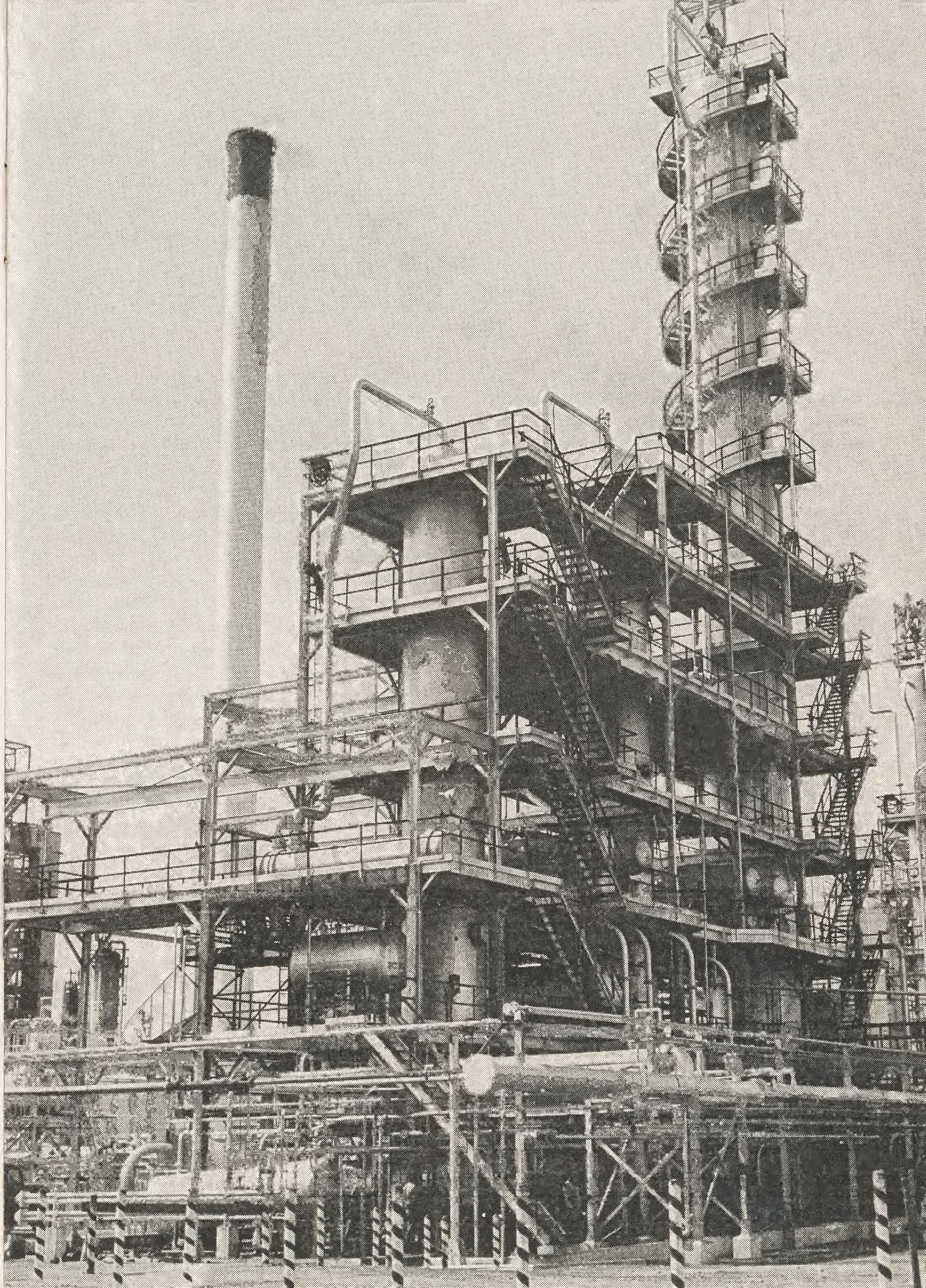
Dit levens-patroon zou nu spoedig veranderen. In 1924 stuurde de directie van de Canadas Oliemaatschappij 'Lago Oil and Transportcompany Ltd' een zekere Captain Rodger en twee assistenten op 'expeditie' naar het gebied rondom het meer van Maracaibo in Venezuela waar de Lago Company oliebronnen exploiteerde. De opdracht van Rodger en zijn twee metgezellen luidde: het vinden van een geschikte overlaadhaven, in de nabijheid van het meer van Maracaibo, eventueel ook geschikt als vestigingsplaats van de raffinaderij. Zij bezochten het Paraguanagebied, Curaçao en Aruba. In augustus 1924 bezochten ze Aruba en hun keuze viel op dit eiland. Rodger bestudeerde de mogelijkheid om een kanaal te graven van de baai van San Nicolaas, door een natuurlijk rif dat de baai van de open zee afsloot, naar buiten.
Eind 1925 begon men met deze werkzaamheden. In eerste instantie blies men met dynamiet een gat in het rif waardoor tankers de baai binnen konden varen en waardoor ze de baai konden

Olieraffinaderij van de Lago Oil and Transport Company op Aruba. (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

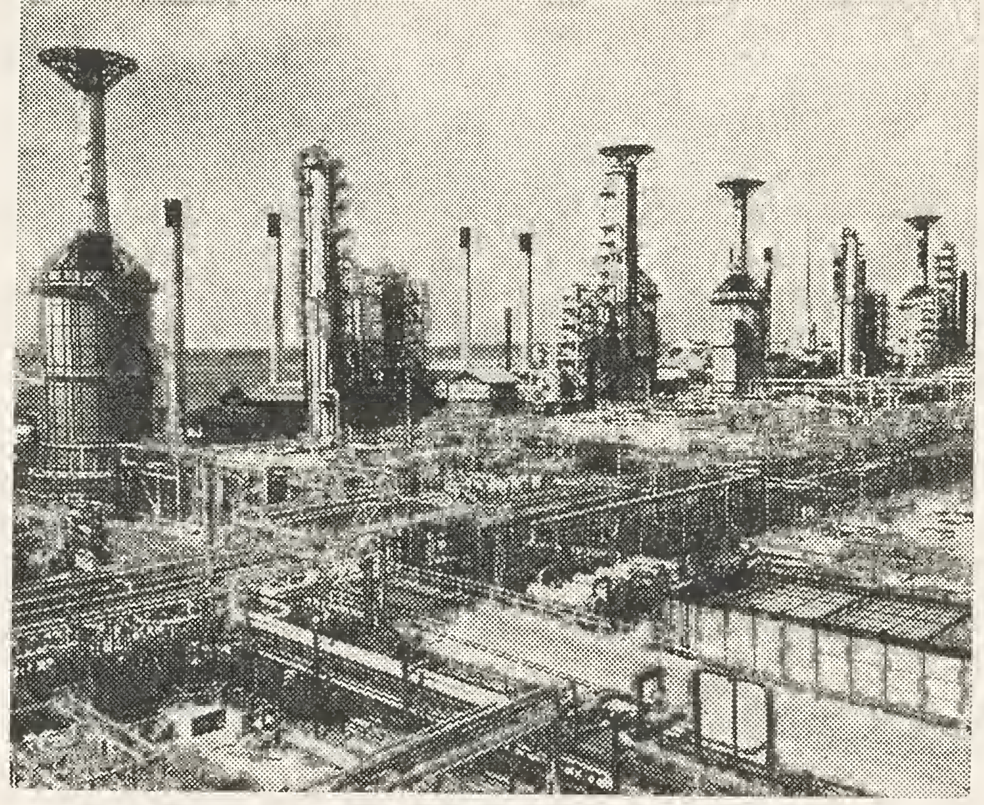
verlaten. De baai zelf werd in die tijd uitgebaggerd zodat tankers met een diepgang van 7 meter erdoor konden varen. Jaren later blies men een tweede gat door het rif, waardoor nu door de ene opening in het rif tankers konden binnenkomen; door de tweede opening de vertrekkende tankers de haven konden verlaten. De industrialisering op belangrijk niveau werd een feit. De aanvoer van olie geschiedde met speciaal gebouwde platbodemtankers, die de zandbanken voor het meer van Maracaibo konden passeren. De tewaterlating van dergelijke tankers was aan de orde van de dag.
Tankers met namen als 'Inverampton', 'Invercorrie' en 'Inverlago' laadden ruwe olie in Maracaibo, voeren ermee naar Aruba waar de ruwe olie werd overgepompt in oceaantankers voor verder transport. Aruba deed toen slechts dienst als overlaadhaven. Op 17 november 1927 begon in feite de carrière van de Lago-haven als oliehaven van betekenis te worden. Die dag voeren er twee oceaantankers en vijf platbodemtankers van het meer van Maracaibo binnen. De geografische ligging van het eiland Aruba, de diepte van de natuurlijke haven en de politieke rust; drie factoren die de vestiging van grote industrie ten gevolge hadden; factoren die overigens eveneens voor Curaçao gelden.
San Nicolaas, het vissershaventje van Aruba, veranderde definitief van karakter. In plaats van het geklapper van zeilen overstemde nu het machtige gedreun van de tankermachines de passaatwind.
Om nog even terug te grijpen op de niet altijd gemakkelijke levensomstandigheden op Aruba in de tijd van Capt. Rodger en zijn mannen die in het eerste 'oliestadium' van Aruba daar woonden nog het volgende: Rodger schreef in zijn rapporten: 'vers vlees, fruit en groente zijn onbekend hier. Het een en ander is wel in blikjes te verkrijgen en af en toe wordt er wat vers voedsel meegebracht door de platbodemtankers uit Venezuela. IJs komt uit Curaçao, verpakt in vaten. En kippen vormen het voornaamste bestanddeel van het menu . . .'.

raffinaderij

In 1928 echter zouden nog meer en nog permanenter veranderingen in het landschap en leven op Aruba aangebracht worden, namelijk door de vestiging van een olieraffinaderij, die tot taak zou hebben ruwe olie, afkomstig uit het meer van Venezuela, te verwerken. Was Aruba eerst verkozen als ideale overlaadhaven, ook nu wéér viel de keus op Aruba voor de vestiging van de raffinaderij die de grootste ter wereld zou worden. Een inspectiegroep van de oliemaatschappij bezocht hiertoe het eiland in 1928. Staande op het topje van een watertoren moeten deze mannen in hun gesteven witte tropenpakken het terrein rond de baai van San Nicolaas bekeken hebben. Het bood nog de aanblik van een klein overlaadstation, wat huisjes rondom de baai en daarachter niets dan cactus en rotspartijen. In hun gedachten moeten ze ongetwijfeld het woud van fabrieksschoorstenen, opslagtanks, pijpleidingen, werkplaatsen en woonhuizen gezien hebben, zoals dat jaren later tot stand zou zijn gekomen . . . Na het vertrek van deze mannen, van wie de heer L. G. Smith later de eerste presi-

Olieraffinaderij van de Lago Oil and Transport Company op Aruba.

dent-directeur van de Arubaanse raffinaderij zou worden, deed de haven van San Nicolaas tot januari 1929 nog dienst als overlaadhaven, met een capaciteit van 4 à 5 schepen per dag. 29 januari 1929 wordt beschouwd als de dag waarop de raffinaderij voor het eerst volledig operationeel was. De tijd van voorbereidingen, het bouwen van de installaties met alle daarbij behorende moeilijkheden als watertekort, voedseltekorten, vertraging in de toevoer van nieuwe machinerieën was voorgoed voorbij.
Aruba kreeg er ook een minder prettig element bij: de dikblauwe rook, de vette stank, walmend uit de hoge fabrieksschoorstenen. In de loop der jaren echter werd deze walm geneutraliseerd en chemisch gezuiverd zodat zij nu geen ergernis voor de bevolking en geen hinder voor het luchtverkeer meer betekent.

nevenindustrieën

Tot slot nog enkele gegevens: De raffinaderij werd gebouwd op 3000 km afstand van haar voornaamste bron voor voedsel en water . . . de Verenigde Staten van Amerika en is gelegen op 150 zeemijlen van haar oliebronnen in Venezuela. Haar werknemers zijn afkomstig uit ver uit elkaar liggende plaatsen als Singapore, Chicago en Guadeloupe. En haar produkten zijn bestemd voor wel zeer uiteenlopende takken van industrie: brandstof voor auto's in Brazilië, voor tractoren in Texas, voor de walvisvaarders in de poolzeeën, grondstof voor een asfaltstartbaan bij de bouw van een vliegveld in Chili, enz.
De raffinaderij heeft Aruba vele jaren van grote welvaart gebracht. Nu de automatisering haar definitieve intrede heeft gedaan lijken de werkgelegenheidsvooruitzichten misschien iets minder. Daartegenover staat dat de olieraffinaderij vele grote nevenindustrieën heeft aangetrokken en nog steeds aantrekt. Een van de beste voorbeelden daarvan is de enorme waterdestillatiefabriek op Balashi, even buiten de hoofdplaats van Aruba, Oranjestad, die geheel Aruba van gedestilleerd water uit de zee voorziet.
Naast de olie-industrie en de waterdestillatiefabriek annex elektrische krachtcentrale kent Aruba nog een grote chemische fabriek die ondermeer afval- en nevenprodukten die bij het raffineren van ruwe olie vrijkomen, verwerkt.
Volgens hetzelfde principe 'industrie trekt industrie aan', heeft een en ander zich ook op Curaçao voltrokken sedert de vestiging van de Shell-raffinaderij aldaar, 50 jaar geleden.

7.12.'65

ontwikkeling van het toerisme

Reeds gedurende de tweede wereldoorlog heeft men in de Nederlandse Antillen aan den lijve gevoeld hoe voordelig het voor de landseconomie is om een groot aantal buitenlanders met welvoorziene beurs voor kortere of langere tijd binnen zijn grenzen te hebben. De officieren en manschappen van de Nederlandse en Amerikaanse strijdkrachten waren wel niet voor hun plezier in dat Caribische land gestationeerd, maar de deviezenstroom was er niet minder om. Men had als het ware de smaak van de vreemdeling, die niets kost en alleen maar opbrengt, te pakken gekregen. Toen de oorlog afgelopen was bleven die extra inkomsten achterwege ook al bleef het welvaartspeil nog hoog door de voortdurende vraag naar arbeidskrachten, waaraan de lokale markt niet kon voldoen.

Het meerdaagse vakantiebezoek aan de Nederlandse Antillen was in de jaren vlak voor en vlak na de tweede wereldoorlog nog grote uitzondering. De weinige hotels waren verouderd en de toeristenservice nog niet tot ontwikkeling gekomen. Het internationale toerisme had zich ook bij lange na nog niet zo ontwikkeld als thans het geval is. Het enige toerisme betrof in die dagen de toeristenschepen met hun cruises door de Caribische Zee.

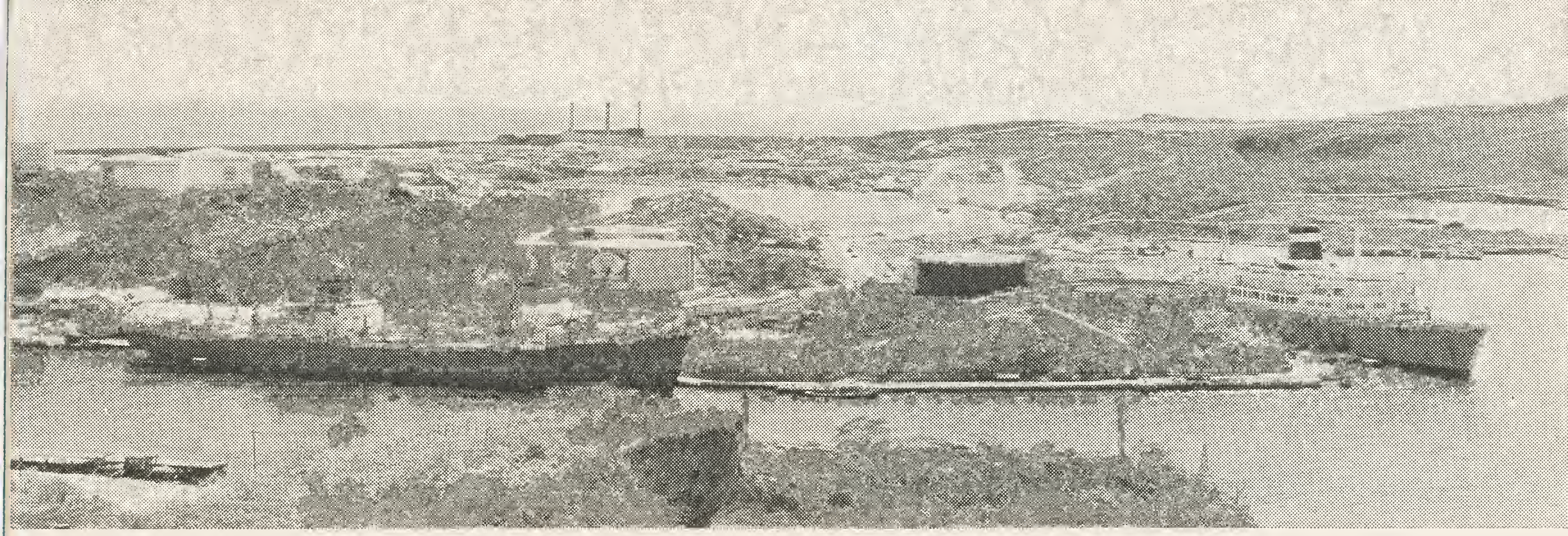
Deze schepen deden dan ook Curaçao aan van de ochtend tot de avond, waarbij de vakantiegangers de gelegenheid hadden enige uren aan land te gaan, iets van het eiland of van Willemstad te zien en vooral ook om wat inkopen te doen van luxe artikelen, waarvan de speciaalzaken voor dat doel uitpuilden.

Van een voortdurende bezoekersstroom uit het buitenland viel in die dagen dus nog niets te bespeuren en er bestond ook nog niet veel noodzaak om het toerisme als bron van inkomsten actiever aan te boren. Iedereen had volop werk en de landsmiddelen vloeiden rijkelijk om de budgettaire kosten te kunnen dekken.

welvaartsdaling

Daarin is echter vrij plotseling verandering gekomen. De olie-industrie begon te automatiseren en te rationaliseren. Door een aanzienlijk geboorte-overschot nam de bevolking hand over hand toe. De smalle economische basis van de Nederlandse Antillen verhinderde voldoende opneming van jonge werkkrachten in de bedrijven. Zo deed omstreeks het jaar 1954 de werkloosheid zijn intrede in het gedurende decennia zo welvarende gebied.

Het was duidelijk, dat er iets moest gebeuren om deze welvaartsdaling binnen redelijke grenzen te houden. Vanaf het jaar 1954 werd dan ook in het politieke streven het accent gelegd op de industrialisatie en de ontwikkeling van het toerisme. Men zag een steeds groter wordende Amerikaanse toeristenstroom zuidwaarts bewegen naar de Maagdeneilanden, Bermuda, Porto Rico en Jamaica en meende, dat het door een goed gerichte propaganda toch mogelijk zou moeten zijn om deze stroom nog verder zuidwaarts te trekken. Daarbij realiseerde men zich, dat propaganda alleen onvoldoende zou zijn om het toerisme daadwerkelijk tot bloei te brengen. Tal van maatregelen werden beraamd om de Nederlandse Antillen tot een aantrekkelijk toeristenland te maken. Het geheel daarvan werd ge-

bundeld in een plan, waarvan onderdelen weer deel uitmaakten van het Antilliaanse tienjarenplan, waarvoor van Nederlandse zijde financiële hulp wordt ontvangen. Er moesten moderne hotels worden gebouwd, stranden en baaien moesten worden verfraaid, watersportfaciliteiten moesten worden gecreëerd, goedkope tarieven van scheep- en luchtvaartlijnen moesten worden geïntroduceerd, toeristische attracties moesten worden geboden en goede wegen naar de toeristenoorden moesten worden aangelegd. Het land diende zich gereed te maken voor de meerdaagse toerist, voornamelijk ook, omdat het hotelwezen een relatief arbeidsintensieve onderneming is en de ontwikkeling daarvan werk zou kunnen verschaffen aan een aanzienlijk aantal mannen en vrouwen.

hotelbouw begunstigd

In 1953 kwam er een wet tot stand aan de hand waarvan men op zeer gunstige fiscale voorwaarden tot hotelbouw kon overgaan. Antilliaans, Amerikaans en Venezolaans kapitaal heeft daarvan gebruik gemaakt om de hotelbouw in de Nederlandse Antillen op werkelijk grootscheepse wijze aan te pakken. Binnen een klein aantal jaren verrezen op Curaçao en Aruba de eerste hypermoderne luxehotels, waarin als speciale attractie tevens speelcasino's waren gehuisvest. Met een modern bungalow-bedrijf op St. Maarten was daarmede de eerste aanloop voor de ontwikkeling van het toerisme gedaan. De propaganda voor het toerisme naar de Nederlandse Antillen kon beginnen.. Een kantoor in New York werd daarmee belast. Toch kwam het meerdaags toerisme slechts moeizaam op gang. De twee luxe hotels waren in het begin nog slecht bezet, maar als men nu een kamer wil reserveren, moet men er al zeer vroeg bij zijn.

In de loop der jaren is het aantal hotels aanzienlijk uitgebreid. De oudere hotels gingen tot moderniseringen over om ook een deel te krijgen van de groeiende toeristenstroom. Op Curaçao zijn plannen gerijpt voor uitbreiding van het hotel Intercontinental met 100 kamers, onder te brengen in een Sun Tower, een zonnetoren, met als nieuwste snufje een discotheek-nachtclub. In de loop van dit jaar denkt men aan de prachtige baai van Santa Martha een bungalow-hotel te openen met 40 tot 80 bungalows. Met de bouw van een Hiltonhotel aan de Piscaderabaai zal worden begonnen.

Aruba vertoont hetzelfde beeld. Het zes verdiepingen tellende luxe hotel aldaar zal worden uitgebreid met 80 kamers. Nieuwe kleinere hotels, waaronder ook motels, werden geopend. In 1966 hoopt men op Aruba een Sheraton hotel gereed te hebben, dat 200 kamers zal tellen. Voor wie New York bezocht heeft is Sheraton een uitstekende klank. En ook Bonaire en St. Maarten blijven niet achter. Hotel Bonaire, dat in 1962 werd geopend, heeft zojuist een speelcasino gekregen en reeds liggen er plannen klaar voor een uitbreiding met 70 kamers, welke waarschijnlijk nog dit jaar gereed zal komen. Op St. Maarten wordt het Little Bay hotel uitgebreid en bestaan er plannen voor de bouw van een groot toeristenhotel met 200 kamers. Men zou welhaast kunnen zeggen, dat daar in de Antillen

Links: Curaçao. Uitzicht vanaf fort Nassau in de richting van Otrabanda. Links een schip aan de Oranjewerf, rechts een passagiersschip aan de Prins Hendrikwerf.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Rechts: De Dr. Albert Plesman vlieghaven op Curaçao.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Onder: Luchtwijzer bij de Dr. Albert Plesman Luchthaven op Curaçao.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

een koortsachtige activiteit heerst om het toerisme tot bloei te brengen.

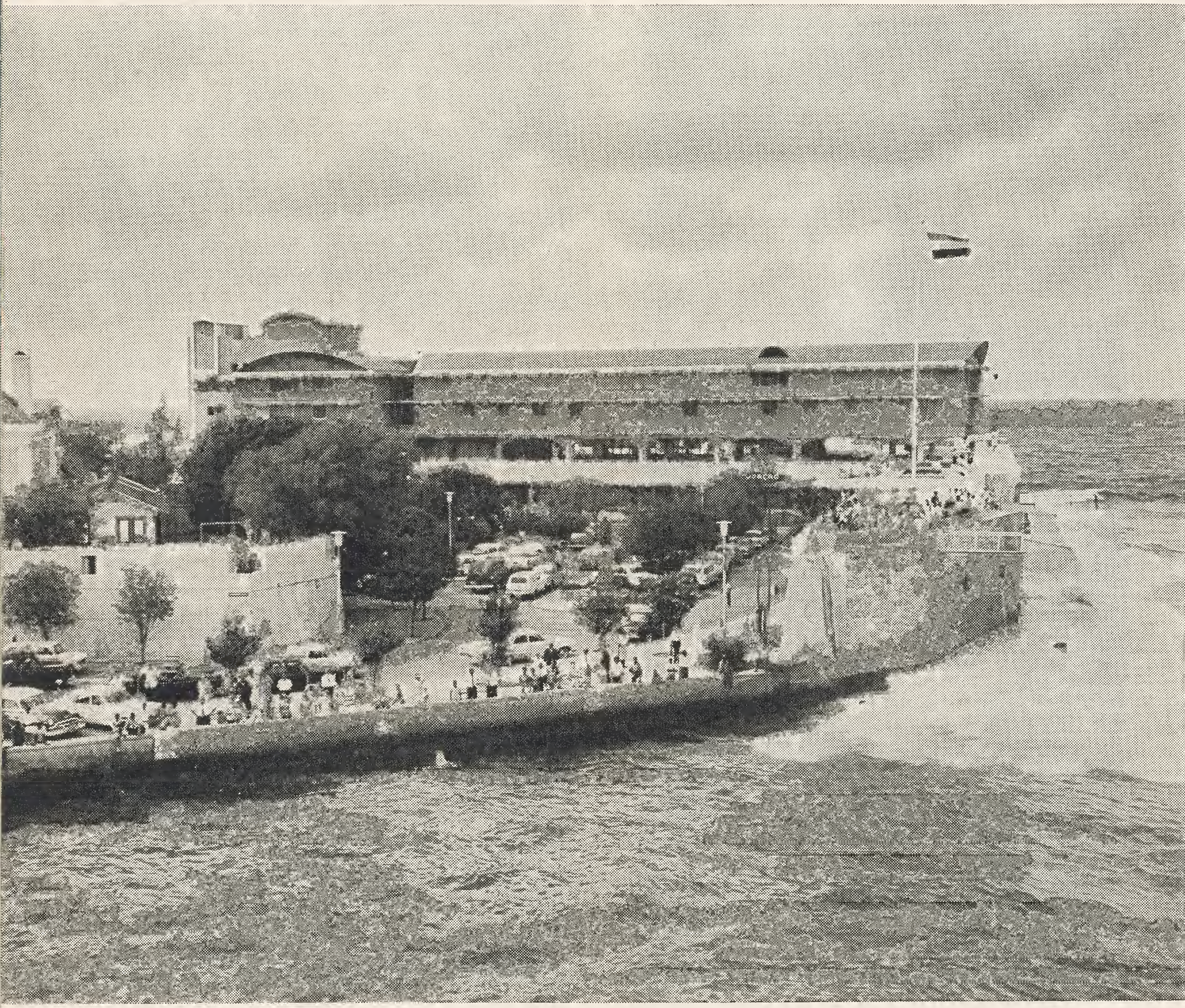
moderne luchthavens

De luchthavens werden aangepast aan het moderne toeristenverkeer. Zowel Curaçao als Aruba beschikken thans over accommodatie voor straalvliegtuigen.
De vliegvelden op Bonaire en St. Maarten werden gemoderniseerd en uitgebreid. Met kleine vliegtuigjes kan men nu zelfs op de rots van Saba landen.
Alles wordt in het werk gesteld om de vliegpassageprijzen naar de Nederlandse Antillen zo laag mogelijk te houden. De nieuwe Antilliaanse Luchtvaartmaatschappij is in dat opzicht zeer actief.
Internationale vistoernooien zijn een jaarlijks toeristisch evenement. Afwisselend worden deze op één der eilanden gehouden en door het internationaal karakter daarvan zijn zij uitgegroeid tot een prachtige propaganda voor de beoefening van de watersport in de Nederlandse Antillen, die men daar in al zijn geledingen aantreft: diepzeeduiken, onderwater-speervissen, zeilen, waterskiën, dat alles is daar volop. Door internationale samenwerking in de Caribische toeristenorganisatie en gebruikmaking van goed bekend staande bureaus in New York, die het toerisme vanuit de Verenigde Staten bevorderen met gebruikmaking van de meest moderne en doeltreffende methoden van toerisme bevordering is het toerisme in de Nederlandse Antillen een populariteit gaan genieten, die haast ongelooflijk is. Deze Amerikaanse bureaus hebben er onder meer voor ge-

Hotel Americano op het Brionplein in Willemstad.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

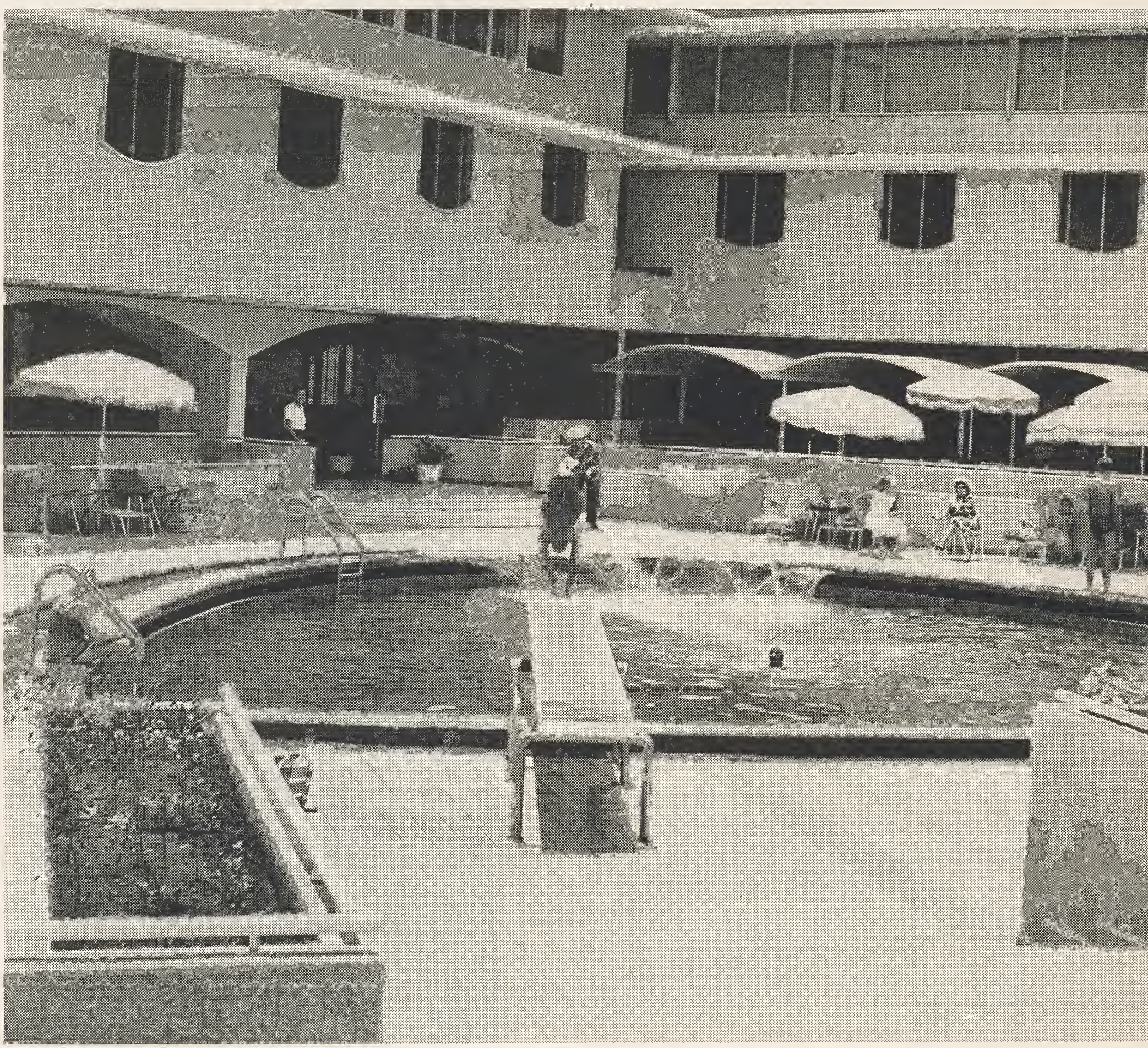
Hotel Curaçao Intercontinental in Willemstad.

Strandleven bij het Piscadera Baai Club-hotel op Curaçao. (foto: R. H. D. Debrot)

Zwembad van het hotel Curaçao Intercontinental in Willemstad. (foto: R. H. D. Debrot)

Basiruti hotel op Aruba.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Landschap op Bonaire.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

zorgd, dat groepen schoonheidskoninginnen en modeshows van beroemde mannequins naar de Nederlandse Antillen kwamen, welke evenementen natuurlijk veel publiciteit in de Verenigde Staten kregen.

vele attracties

De toerist heeft in het heerlijke klimaat van de Nederlandse Antillen misschien een wat dure maar ongetwijfeld een buitengewoon aangename tijd. Hij vindt er alles wat zijn hart begeert. Wil hij rust dan kan hij neerstrijken in een ergens aan zee gelegen bungalowhotel en genieten van de tropenzon en de helderblauwe Caribische Zee. Zoekt hij mondaine ontspanning dan vindt hij die in de voorname sfeer van de grote luxe hotels met hun casino's of in de stad met gezellige winkelcentra en typische restaurants.
Wil hij beide dan valt ook heel eenvoudig het een met het ander te combineren. Het ene moment kan hij een tochtje maken naar een der prachtige gerestaureerde landhuizen in de cunucu en het ander moment kan hij een cocktail gebruiken in een up-to-date luchtgekoelde bar in een luxueuze omgeving. Twee verschillende werelden, die het voor de toerist toch zo aantrekkelijk maken. De Nederlandse Antillen zijn daadwerkelijk uitgegroeid tot een toeristenland van betekenis.

26.1.'65

toerisme op de benedenwindse eilanden

Het was te voorzien, dat wanneer eenmaal de toeristentrek naar de Nederlandse Antillen op gang zou komen, de zes eilanden een toeristische ontwikkeling zouden doormaken die een van de pijlers van de Antilliaanse economie zou gaan vormen. De Amerikaan wil in de wintermaanden zon en zee hebben om er een paar weken van te genieten.
Het oude recreatie-oord Cuba is voor hem afgesloten. Hij wil niet ver van huis deze korte vakantie doorbrengen. Het nabijgelegen Amerikaanse Puerto-Rico kan de stroom van toeristen niet meer verwerken, dus de Amerikaan kijkt iets verder. En bij die blik vallen zijn ogen automatisch ook op de zes eilanden van de Nederlandse Antillen.

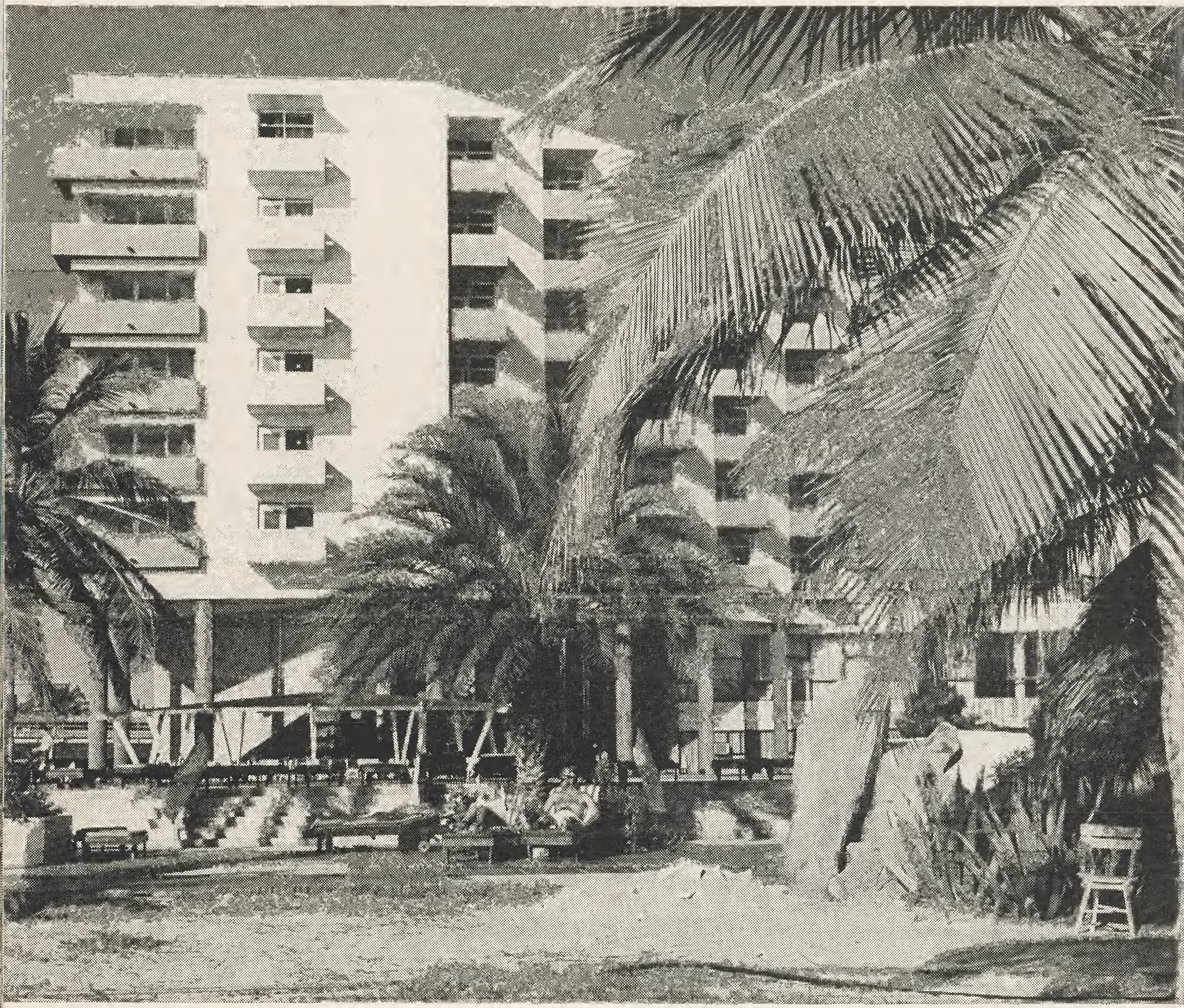
werkverschaffing

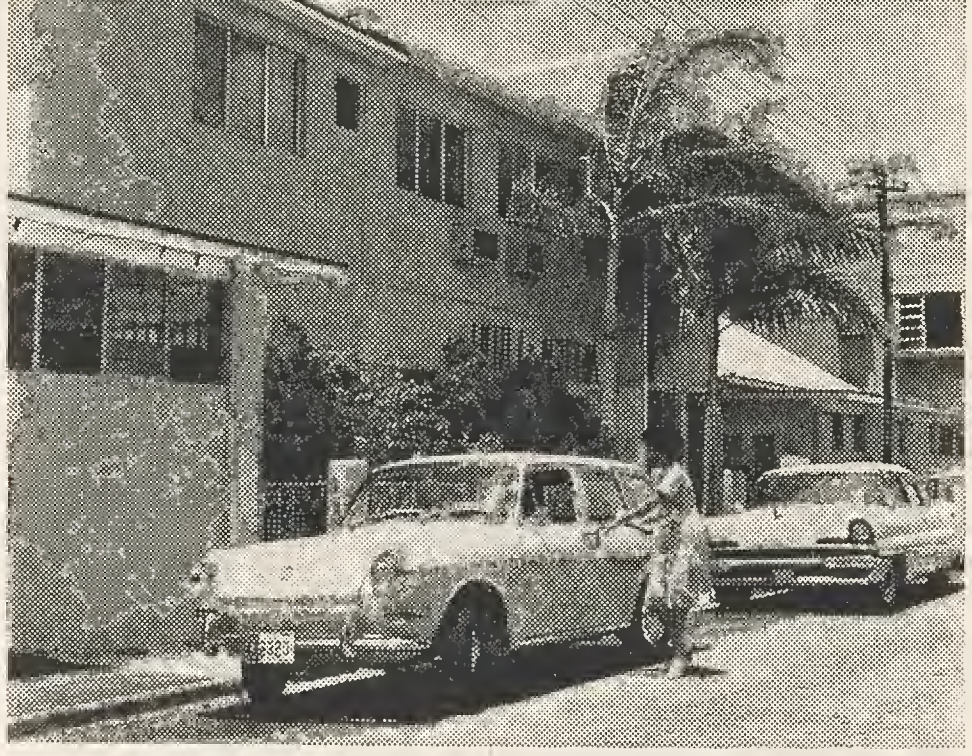
De kern van de ontwikkeling van het toerisme op de Nederlandse Antillen ligt in het accent dat is komen te vallen op de bevordering van het 'overnachtend toerisme' in plaats van op het 'dagjestoerisme'. Vroeger kwamen de dagjestoeristen op grote toeristenschepen, die langs de verschillende eilanden in het Caribisch gebied voeren. Op Curaçao en Aruba kocht men dan de gehele dag goedkope luxe-artikelen om vervolgens door te varen naar het volgende eiland. Dit soort toerisme biedt weinig economische perspectieven. Van de factoren zon en zee, die de Nederlandse Antillen gedurende het gehele jaar in overvloed bezitten, werd in het geheel geen gebruik gemaakt. Daarbij komt nog, dat een verruiming van de werkgelegenheid in de Nederlandse Antillen zeer welkom was. Het was vanzelfsprekend dat direct gedacht werd aan de bouw van enorme luxe hotels als recreatiecentra, zoals die op de omliggende Amerikaanse en Engelse eilanden al waren gebouwd. Deze gemiddeld 200-kamers tellende hotels hebben per gast ongeveer 2½ man personeel. Indirect komt daarnaast natuurlijk meer personeel in dienst in nevenbedrijven, zoals taxi-chauffeurs, winkelpersoneel enz. Op de eilanden Curaçao, Aruba en Sint Maarten werden hotels van dit type, met speelgelegenheid – casino dus – nachtclubgelegenheid, conferentiezalen, tennisbanen en zoetwaterzwembad naast de zee, gebouwd. Twee grote public-relationskantoren in de Verenigde Staten gingen de Amerikanen er opmerkzaam op maken, dat zij hun winterdagen in de Antilliaanse zon konden doorbrengen. Men ging luchtvaartmaatschappijen interesseren voor opneming van de eilanden in hun vliegschema's. Het resultaat van deze campagnes was ontzagwekkend. Binnen een onvoorstelbare korte tijd is de situatie ontstaan dat men in het toeristenseizoen van medio december tot medio april geen hotelkamer meer kan krijgen, maar maanden van tevoren moet reserveren. Spoedig werd ook Bonaire opgenomen in deze toeristenstroom en werd op dit 6000 inwoners tellend eiland een hotel gebouwd.

groei

Deze groei komt tot uitdrukking in het aantal overnachtingen van toeristen in 1960 en in 1963. Op Curaçao was dit in 1960 30858 toeristen en in 1963 35429. Op Aruba luiden voor 1960 en 1963 de aantallen resp. 13100 en 17152, terwijl dit voor Bonaire 1555 en 2327 is. In het ooglopende

Aruba Caribbean hotel op Aruba.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Hotel Astoria op Aruba.
(foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

Hotel Bonaire op Bonaire.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

cijfers dus, maar des te spectaculairder als men bedenkt, dat de vraag naar logiesruimte veel groter is geweest. Aan de vraag heeft men in belangrijke mate niet kunnen voldoen.

Deze groei van het toerisme is mede te danken aan de medewerking die de grote luchtvaartmaatschappijen Koninklijke Luchtvaart Maatschappij, Antilliaanse Luchtvaartmaatschappij, Pan American Airways en Trans Caribbean Airways hebben verleend in de vorm van tariefsverlagingen en een grotere frekwentie van vluchten op de Nederlandse Antillen. Als eilandenrijk zijn de Nederlandse Antillen uiteraard sterk afhankelijk van de luchtvaartverbindingen. Ook scheepvaartmaatschappijen, zoals de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij en de Holland Amerika Lijn bevorderen een reis naar een van de zes eilanden.

De belangstelling voor Curaçao, Aruba, Bonaire, Sint-Maarten, Sint Eustatius en Saba heeft de ontwikkeling van het toerisme als het ware in een tweede stadium gebracht, een tweede ontwikkelingsfase. In de eerste plaats moest de beddencapaciteit snel worden uitgebreid, de bestaande hotels moesten dus worden uitgebreid en nieuwe hotels worden gebouwd. In dit verband wordt momenteel op Curaçao een Hiltonhotel gebouwd, terwijl bovendien het Curaçao Intercontinental Hotel met 80 kamers wordt uitgebreid. Daarnaast zijn de plannen voor de bouw van een hotel aan het prachtige strand van Santa Cruz, een aan de Cornelisbaai en een zgn. lowcost hotel, van een lager prijstarief dus, in een vergevorderd stadium. Op Aruba zien wij eenzelfde ontwikkeling, uitbreiding met 80 kamers van het Aruba Caribbean Hotel, de bouw van een Sheraton Hotel en het Machebu Beach Hotel, terwijl vergevorderde plannen bestaan voor nog enkele hotels op het helderwitte strand van de Palm Beach. Op Bonaire is een Venezolaanse groep begonnen aan de bouw van een ruim 200 kamers tellend hotel in een unieke stervorm. De Amerikaanse zanger Harry Belafonte zal op dit eiland bovendien een bungalow-hotel gaan bouwen. Ook in Nederland begint de belangstelling toe te nemen voor deelneming in het toerisme op de Nederlandse Antillen. De Nederlandse overheid neemt daarin actief deel met financiële steun, terwijl een Nederlandse groep een motel op Curaçao zal gaan bouwen van ruim 50 units. Verwacht wordt dat de hotelcapaciteit per ultimo 1970 met 1200 kamers zal zijn uitgebreid, hetgeen een directe werkgelegenheid van ca. 1500 nieuwe arbeidsplaatsen zal betekenen. De arbeidsintensiviteit van het toerisme is voor de economie van de Nederlandse Antillen bijzonder belangrijk geworden.

attracties

Zon, zee en goedkope luxe-artikelen zijn een aantrekkingskracht van de Nederlandse Antillen. Maar daarnaast doet ook de omstandigheid zich voor, dat ieder van de eilanden zijn specifieke attracties heeft. Hierdoor bestaat er voor de toerist de mogelijkheid om zijn reis te variëren door een bezoek aan ieder van de eilanden. Curaçao kent een rijk historisch verleden, hetgeen uitkomt in zijn oude landhuizen, forten en monumentale heren- en handelshuizen, terwijl pittoreske nauwe straatjes wijzen op een goed verdedigbare historische vesting tegen aanvallen van buiten.

Aruba heeft een uniek strand en landschapschoon, waarvan de geheimzinnige huizenhoge diorietformaties bekend zijn geworden.

Bonaire staat bekend om zijn rust, prachtige meren waarin het rose van de flamingo's afsteekt en de hoge heuvels uitnodigen voor een vroege ochtendwandeling. Op ieder der eilanden bestaan nu plannen om de attracties uit te gaan breiden en daar waar ze reeds aanwezig zijn te verfraaien.

Ook vanuit Europa beginnen de toeristen nu het oog te laten vallen op de Nederlandse Antillen. De Nederlandse Reis Vereniging met name heeft een proef genomen met 70 belangstellenden uit Nederland. Indien dit lukt bestaat er een mogelijkheid voor de Europeaan om zijn vakantie te verleggen van de drie in Europa bestaande overvolle zomervakantiemaanden naar een meer rustige wintervakantie in de zon.

31.5.'66

toerisme op de bovenwindse eilanden

Bij aankomst op het Juliana Vliegveld op Sint Maarten merkt men al direct dat dit hoofdeiland van de Bovenwindse eilanden van de Nederlandse Antillen een luchtverkeerscentrum is. Op dit nieuwe vliegveld, dat begin 1965 is geopend en nu alweer te klein is, staan soms vliegtuigen van de A.L.M., Panamerican Airways, Air France en Caribair naast elkaar, terwijl daaromheen talrijke kleinere toestellen zoals sportvliegtuigen proefdraaien of op het punt staan te vertrekken. Zelfs een klein straalverkeersvliegtuig staat op passagiers te wachten voor doorreis naar Puerto-Rico. Lichte toestellen van de Windward Islands Airways landen en stijgen om hun verbindingen met de omliggende eilanden, zoals Saba en Sint Eustatius, St. Barth, St. Kitts, Nevis en de talrijke andere Bovenwindse eilanden te onderhouden.
St. Maarten is binnen een paar jaar een toeristenoord geworden, dat men op alle dienstregelingen van luchtvaartmaatschappijen in het Caribisch gebied aantreft, maar ook op de vaarschema's van talrijke grote Europese scheepvaartmaatschappijen, die toeristenreizen in het Caribisch gebied organiseren. In 1967 zullen ook de 'Rotterdam' en de 'Nieuw Amsterdam' het eiland aandoen om hun passagiers in de gelegenheid te stellen de prachtige stranden te bezoeken en goedkoop luxe-artikelen te kopen.

hotels

Het eiland kent drie vormen van toerisme: het dagjes-toerisme, het overnachtings-toerisme en het vakantiehuis-toerisme. De dagjestoeristen arriveren op de grote Franse, Duitse, Amerikaanse, Israëlische en Nederlandse cruise-schepen. Met honderden tegelijk zwermen zij uit over het eiland, bezoeken winkels of vermaken zich op de kilometers lange witte zandstranden van Sint Maarten. Een enkele maakt van de gelegenheid gebruik om snel met een van de kleine vliegtuigjes een bezoek te brengen aan Saba of Sint Eustatius.
De overnachtende toeristen zijn meestal oudere vakantiegangers, die van de rust van het eiland komen genieten. Gedurende een week verblijven zij dan in een van de vele hotels, die Sint Maarten de afgelopen jaren rijk is geworden met romantische namen als Little Bay Hotel, Mary's Fancy, Captain Hodge's of Hunter's Lodge. Dit overnachtende toerisme is uiteindelijk voor de economische groei van Sint Maarten bijzonder belangrijk. Hoewel het investeringskapitaal voor deze hotelprojecten niet groot is, scheppen zij veel werkgelegenheid. Immers, ieder zichzelf respecterend groot hotel heeft ongeveer 2 man personeel in dienst per gast. De vraag naar hotelruimte is zo groot, dat enkele nieuwe hotelprojecten op het programma staan. Zo is al begonnen met het 170-kamers tellend hotel Bonbini.

Amerikanen

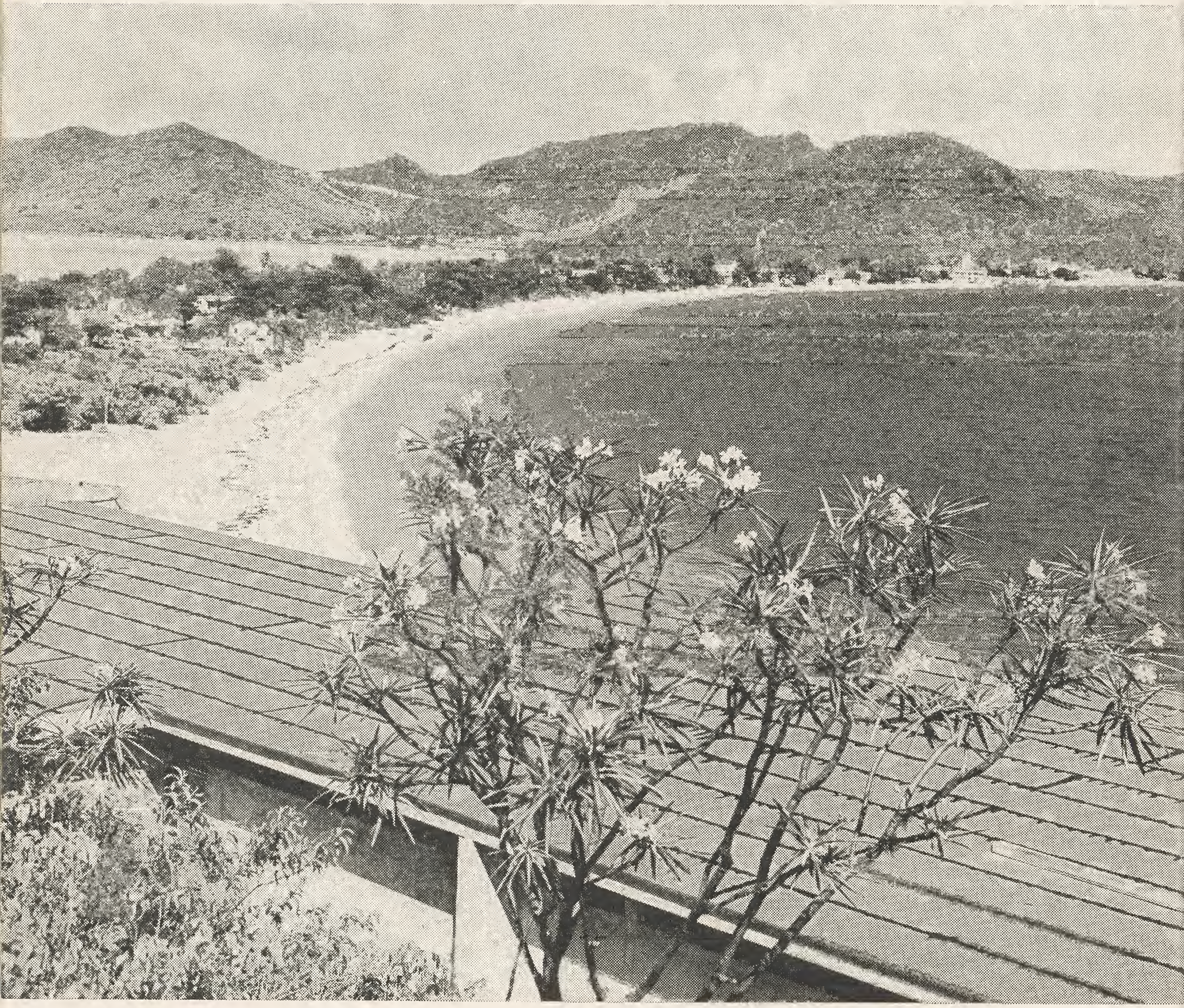
Een nieuwe vorm van toerisme, eveneens belangrijk voor de economische groei van Sint Maarten, is het vakantiehuis-toerisme. Veel Amerikanen hebben in de Lowlands op het eiland grote huizen laten bouwen met tennisbanen en zwembaden. Hier brengen zij een paar maanden per jaar door met hun vrienden en kennissen. Ook hier een nieuwe bron van werkgelegenheid

Rechts: Een vliegtuig van de Antilliaanse Luchtvaart Maatschappij op Juliana Airport van St. Maarten.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Links: Uitzicht op het vliegveld van Saba.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Onder: Uitzicht op de baai nabij Philipsburg op St. Maarten.
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

voor de bevolking en mogelijkheden voor de handel.
Men zal zich afvragen, waarom zo'n belangstelling. De toeristen, met name de ouderen, zijn langzamerhand gaan verlangen naar een vakantie die werkelijk rust betekent. Het lawaai van de grote steden kunnen zij in eigen land terugvinden. Sint Maarten met zijn 4000 inwoners biedt deze rust. De hotels liggen langs de zee, zodat men vanuit zijn kamer de zee in kan stappen; het casino in het hotel stelt een ieder in de gelegenheid om na het diner rustig een gokje te wagen voor men naar bed gaat. Men kan verder wandelingen maken door de heuvels om de hoofdstad Philipsburg of een bezoek brengen aan Marigot, de hoofdstad van het Franse gedeelte van het eiland.
En gedurende die week vakantie is er altijd wel een vliegtuig-of zeilboottochtje naar een van de twee of beide andere eilanden van de Bovenwinden, Saba en Sint Eustatius. Zelfs indien men nooit van deze twee eilanden heeft gehoord, dan is het tijdens het bezoek aan Sint Maarten onvermijdelijk dat men ermede in aanraking komt. Vanaf ieder punt van Sint Maarten immers kan men hen in de verte zien, geheimzinnig gehuld in een nevelige sluier.

schepen

De belangstelling voor Sint Maarten heeft ook Saba en Sint Eustatius doen delen in deze plotselinge opbloei. Beide eilanden kenden een passangrahan, een gouvernementshotelletje van enkele bedden. Op Saba was er bovendien een kleine zgn. guesthouse op de Windwardside, waar vijf tot zes personen konden verblijven. Doch ook hier blijkt dat accommodatie niet meer voldoende te zijn. Sint Eustatius heeft er een guesthouse bijgekregen voor acht personen, terwijl op Saba een guesthouse en een hotelletje zijn bijgekomen. Saba heeft nu zelfs de belangstelling weten te trekken van een toeristenschip. De passagiers aan boord hebben de wens geuit eens een bezoek te mogen brengen aan dat uit zee opstekende eilandje, waarvan de top in de wolken verscholen gaat en men slechts kan landen door over te stappen in kleine vissersboten. Bovendien wordt op dat eiland het Sabaanse kant gemaakt. Saba weet dit, en wanneer men dan ook langs het gouvernementskantoortje loopt, dat verscholen gaat achter prachtige subtropische bloemen, kan men een mededelingenbord aantreffen, waarop de meisjes worden opgeroepen de cursussen te volgen in het kant steken, omdat spoedig het toeristenschip langs zal varen.
Wie in vijf jaren niet op de Bovenwinden is geweest, staat verbaasd over de plotselinge bedrijvigheid op de drie eilanden en vraagt zich af of dit niet het begin is van de veranderingen die gaan komen.

5.7.'66

Cuba
Dominican Republic
Puerto Rico
St. Maarten
Jamaica
Haiti
Saba
St. Eustatius
CARIBBEAN SEA
Aruba
Curaçao
Bonaire
Panama
Venezuela
Colombia
Guiana.
0 300 Miles
Brazil

inhoud

Eilandgebied Aruba
Openbare Leeszaal & Boekerij

Jaargang 1967, NA 48

Vormgeving: Staatsdrukkerij - Den Haag
Druk: N.V. Drukkerij Dijkman - Den Haag

628196*-57